

ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΤΑΙΡΙΩΝ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ - ΜΕΛΕΤΗ & ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ, ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ
& ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΤΟΣ 2017/ΤΕΥΧΟΣ 3

Αγγέλος Π. Μπώλος,

*Επίκ. Καθηγητής Εμπορικού Δικαίου
Παντείου Πανεπιστημίου, Δικηγόρος*

*Δάνεια σε ελβετικό φράγκο
και συλλογική προστασία*

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΟ

nbonline.gr

ΨΗΦΙΑΚΗ ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αγγέλος Π. Μπώλος,
Επίκ. Καθηγητής Εμπορικού Δικαίου Παντείου Πανεπιστημίου, Δικηγόρος

Δάνεια σε ελβετικό φράγκο και συλλογική προστασία

Ανάτυπο από το «ΔΙΚΑΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ & ΕΤΑΙΡΙΩΝ»
Τεύχος 3 / Έτος 2017

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Μαυρομικάλη 23, 106 80 Αθήνα • Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819
<http://www.nb.org> • e-mail: info@nb.org

Δάνεια σε ελβετικό φράγκο και συλλογική προστασία*

Με την ανατροπή της συναλλαγματικής ισοτιμίας EUR/CHF, οι δανειολήπτες ελβετικού φράγκου βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αύξηση της μηνιαίας δόσης των δανείων τους, καθώς και του άληκτου κεφαλαίου αυτών. Η συλλογική προστασία που προσφέρει το άρθρο 10 του Ν 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, στοχεύει στην προάσπιση των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού, αναφέροντας τις προϋποθέσεις νομιμοποίησης των συλλογικών οργάνων, αλλά και τη νομιμότητα των αιτημάτων που δύνανται να ασκηθούν μέσω αυτής. Το παρόν άρθρο εστιάζει στις ιδιαιτερότητες της συλλογικής έναντι της ατομικής αγωγής, υπό το πρίσμα της προσφάτως εκδοθείσας απόφασης του ΠΠρΑθ 334/2016 επί συλλογικής αγωγής για τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο.

Αγγέλος Π. Μπώλος,
Επικ. Καθηγητής
Εμπορικού Δικαίου
Παντείου Πανεπιστημίου,
Δικηγόρος

Περιεχόμενα

- I. Εισαγωγή
- II. Συλλογική αγωγή και καταχρηστικές ρήτρες
- III. Η άσκηση της εν στενή έννοια συλλογικής αγωγής από το «ΙΝΚΑ/ΓΟΚΕ»
- IV. Τα αποτελέσματα της απόφασης επί της συλλογικής αγωγής

I. Εισαγωγή

1. Οι μεγάλες ελληνικές τράπεζες, αξιοποιώντας κατά την περίοδο 2006-2009 διάφορους τρόπους εμπορικής επικοινωνίας εντός και εκτός των εμπορικών τους καταστημάτων, κατέστησαν ιδιαίτερα δημοφιλή στο ευρύ καταναλωτικό κοινό και τη χορήγηση δανείων σε ξένο νόμισμα, συγκεκριμένα δε σε ελβετικό φράγκο¹. Το συγκεκριμένο δανειακό προϊόν, το οποίο να σημειωθεί ότι είχε γνωρίσει ιδιαίτερη άνθιση στις αρχές της δεκαετίας του 2000, κυρίως στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης μέσω της εκεί διείσδυσης υποκαταστημάτων ή/και θυγατρικών αυστριακών ιδίως τραπεζών², χορηγήθηκε στην

πλειονότητά του στην ελληνική αγορά, κυρίως σε φυσικά πρόσωπα, με σκοπό την κάλυψη στεγαστικών αναγκών, ειδικότερα δε την απόκτηση ή επισκευή κατοικίας³. Ασφαλώς, ο δανεισμός σε ξένο νόμισμα δεν αποτελεί πανάκεια ούτε νεοτερισμό για τη χρηματοπιστωτική αγορά, καθώς τα δάνεια αυτού του είδους επανεμφανίζονται ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς και την εκάστοτε πορεία των συναλλαγματικών ισοτιμιών⁴.

χώρες ΚΑΕ και στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών».

3. Το 2011 υπήρχαν στην Ελλάδα 4.122.088 κατοικίες (πηγή: ΕΛΣΤΑΤ), ενώ το 2013 το 15% των κατοικουμένων αυτών κατοικιών είναι συνδεδεμένα με στεγαστικά δάνεια (πηγή: EUROSTAT). Λαμβάνοντας υπόψη ότι στη Σύσταση ΕΣΣΚ 2011, 9, αναφέρεται ότι το 5% του συνολικού αριθμού των στεγαστικών δανείων των νοικοκυρών στην Ελλάδα είναι σε ξένο νόμισμα (ελβετικό φράγκο), τότε προκύπτει ότι περίπου 620.000 κατοικίες (4.122.088*0,15) στη χώρα μας συνδέονται με στεγαστικό δάνειο, ενώ το 5% εξ αυτών είναι σε ξένο νόμισμα (ελβετικό φράγκο). Επομένως, προκύπτει ένας συνολικός αριθμός δανείων σε CHF της τάξης των περίπου 31.000 δανείων.

4. Πρβλ. σχετικά Μπώλος, Δάνεια σε ελβετικό φράγκο - Θεωρητική και πρα-

* Με αφορμή την ΠΠρΑθ 334/2016 απόφαση επί συλλογικής αγωγής.

1. Για τις ιδιαιτερότητες των δανείων με ρήτρα ξένου νομίσματος, βλ. Καλλιμόπουλο, Το δίκαιο του χρήματος, 1993, 275 επ.
2. Βλ. τη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου, της 21ης Σεπτεμβρίου 2011, σχετικά με τον δανεισμό σε ξένο νόμισμα, ΕΕ 22.11.2011, C-342/23 (εφεξής: Σύσταση ΕΣΣΚ 2011), ειδικά στην ενότητα με τίτλο: «Η αυστριακή εμπειρία από τον δανεισμό σε ξένο νόμισμα στις

Όμως, οι δανειακές συμβάσεις σε ξένο νόμισμα χαρακτηρίζονται από τη δική τους αρχιτεκτονική και «κρύβουν» σημαντικές ιδιαιτερότητες για τους λήπτες τους, δεδομένου ότι η επιλογή τους είναι συνδεδεμένη -πέρα από τις σχετικές συμφωνίες για τους επιτοκιακούς δείκτες- με μια σειρά από κινδύνους, οι οποίοι ενδέχεται να επιδράσουν με αρνητικό τρόπο στις περιουσιακές τους θέσεις.

2. Αξίζει να αναφερθεί συναφώς ότι κατά τη χορήγηση των δανείων σε ελβετικό φράγκο η σύνδεση του εν λόγω νομίσματος με τον δείκτη LIBOR προβλήθηκε ως ένα ιδιαίτερα σημαντικό πλεονέκτημα έναντι των δανείων σε ευρώ, δεδομένου ότι οι δανειολήπτες επωφελούνταν αφενός μεν από τις σχετικά χαμηλές τιμές του συγκεκριμένου δείκτη⁵, έναντι του υψηλότερου EURIBOR, το οποίο κατά την ίδια περίοδο ήταν έως και δύο μονάδες υψηλότερο⁶, αφετέρου δε από τη χαμηλή ισοτιμία του ελβετικού φράγκου έναντι του ευρώ. Η ισοτιμία μεταξύ των δύο νομισμάτων ανερχόταν κατά μέσο όρο το 2006 στο 1 ευρώ έναντι 1,65 ελβετικών φράγκων, ενώ παρέμενε σχετικά σταθερή, με αυξητική τάση, από το έτος 2002 έως τα τέλη του έτους 2007 (1€/1,65 CHF). Ταυτόχρονα, το ελβετικό φράγκο δεν παρουσίαζε μέχρι τότε σημαντικές διακυμάνσεις έναντι του ευρώ, διαμορφώνοντας την εικόνα ενός σχετικά σταθερού και οπωσδήποτε αξιόπιστου νομίσματος. Επομένως, είναι αυτονόητη η διαπίστωση ότι στην πλειονότητά τους οι υποψήφιοι δανειολήπτες δελεάστηκαν στο άκουσμα της χαμηλότερης μηνιαίας δόσης, όπως αυτή θα διαμορφωνόταν από την εφαρμογή του χαμηλότερου κυμαινόμενου επιτοκίου LIBOR και της σταθερής ισοτιμίας των δύο νομισμάτων, αλλά και της ενδεχόμενης προοπτικής να παραμείνει στα ίδια σταθερά επίπεδα για τα επόμενα χρόνια⁷.

3. Όμως, η διαμόρφωση ενός δανείου σε ξένο νόμισμα, εν προκειμένω σε ελβετικό φράγκο, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ομαλή λειτουργία των προαναφερόμενων δεικτών, δηλαδή του κυμαινόμενου επιτοκίου LIBOR και της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ EUR/CHF υπό το πρίσμα του ενδεχόμενου «συναλλαγματικού κινδύνου», όπως αυτός φυσικά αποτυπώνεται στη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας των δύο νομισμάτων. Τις συνέπειες αυτού ακριβώς του κινδύνου κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν οι δανειολήπτες ελβετικού φράγκου μετά την ραγδαία υποτίμηση του ευρώ έναντι του ελβε-

τικού φράγκου⁸. Τούτο διότι έπρεπε να ανταποκριθούν σε ένα αυξημένο, εξαιτίας της προαναφερόμενης διόλιθσης, ποσό σε ευρώ για να καταβάλουν τις μηνιαίες δόσεις, επιπροσθέτως δε να διαπιστώσουν σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα ότι το άληκτο κεφάλαιο του δανείου (σε ευρώ), όχι μόνο είχε αυξηθεί υπέρμετρα, αλλά στην πλειοψηφία των περιπτώσεων είχε ξεπεράσει και το αρχικό ποσό του δανεισθέντος κεφαλαίου (σε ευρώ). Έτσι, ξεκίνησε μια έντονη δικαστική διαμάχη μεταξύ των δανειοληπτών ελβετικού φράγκου και των πιστωτικών ιδρυμάτων χορήγησης των εν λόγω δανείων, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο διεξοδικών νομικών γνωμοδοτήσεων και επιστημονικής αρθρογραφίας⁹, βρίσκεται δε κατά την παρούσα χρονική περίοδο στην αρχή της, με την έκδοση πλειάδας (αντικρουόμενων) πρωτόδικων δικαστικών αποφάσεων¹⁰. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα μελέτη με αφορμή τη σχετικά πρόσφατη απόφαση του ΠΠρΑθ 334/2016 επί συλλογικής αγωγής¹¹, η οποία

κτική προσέγγιση, 2016, 1 επ.

5. Ο οποίος κατά την περίοδο 2006-2007 ανερχόταν στο 2 με 2.5%, βλ. σχετικά: <http://www.global-rates.com/>.

6. Πρβλ. για τις σχετικές περιόδους: <http://www.euribor-rates.eu/euribor-rates-by-year.asp>.

7. Ισχυρότατο επομένως κίνητρο για τη σύναψη των δανείων σε ελβετικό φράγκο αποτέλεσε η επιδίωξη κέρδους σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο. Βραχυπρόθεσμο από τη μειωμένη δόση σε σχέση με τα δάνεια σε ευρώ, μακροπρόθεσμο σε σχέση με την προβαλλόμενη σταθερή ισοτιμία των δύο νομισμάτων.

8. Βλ. σχετικά Μπώλος (2016), 17 επ.

9. Σχετικά, *Ψυχομάνης*, Τραπεζικά στεγαστικά δάνεια σε ελβετικά φράγκα, ΔΕΕ 2015,1 επ.· Ο ίδιος, Τα τραπεζικά δάνεια σε ελβετικά φράγκα - Το πρόβλημα και η λύση του, ΕΕμπΔ 2016,259 επ. = Γνωμοδότηση για τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο, 7.5.2015· *Δέλλιος/Βαλτούδης*, Συμβάσεις δανείων σε ελβετικό φράγκο - Κύρος γενικών όρων συναλλαγών και συναφή ζητήματα, ΕπισκΕΔ 2015,89 επ.· *Γεωργιάδης Απ./Γεωργιάδης Γ.*, Γνωμοδότηση για τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο, 24.11.2015 (εφεξής: γνμδ. CHF, 2015)· *Κολοτούρος*, Το αντικείμενο της εν στενή εννοία συλλογικής δίκης (Γνωμ.), ΔΕΕ 2015,1189 επ.· *Καράκωστας/Βρεττού*, Ο ανοιχτός έλεγχος των ΓΟΣ στις δανειακές συμβάσεις σε ελβετικό φράγκο (γνωμ.), ΕφΑΔ 2015,1043 επ.· *Μακρίδου*, Δικονομικά ζητήματα από την άσκηση συλλογικής αγωγής επί καταχρηστικότητας ρήτρας ισοτιμίας δανείων σε αλλοδαπό νόμισμα (CHF) - Παραδεκτό και νόμω βάσιμο του αιτήματος για την αναδρομική αναπροσαρμογή της ισοτιμίας (γνμδ.), 2015· *Λιάπης*, Τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο, ΧρΙΔ 2016,241 επ.· *Βενιέρης*, Δικαστικός έλεγχος ΓΟΣ που επαναλαμβάνει κατά περιεχόμενο μια νομοθετική διάταξη (άρθρο 1, παρ. 2 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ), ΧρΙΔ 2015,704 επ.· Ο ίδιος, Τα στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο - Έλεγχος της μηνιαία δόσης του δανειολήπτη υπό το πρίσμα του Ν 2251/1994, ΕΕμπΔ 2015,743 επ.· *Νικολόπουλος*, Ποιες δυνατότητες παρέχει το ελληνικό δίκαιο για την επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από τα δάνεια σε ελβετικά φράγκα, ΝοΒ 2016,224 επ.· *Γιοβαννόπουλος*, Προστασία δανειολήπτη στα δάνεια σε αλλοδαπό νόμισμα, ΕπισκΕΔ 2014,647 επ.· *Χασάπης*, Δάνεια σε ξένο νόμισμα: Μια προσέγγιση με αφορμή την πρόσφατη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ελληνικών δικαστηρίων, ΧρηΔικ 2014,413 επ.· *Λαδάς*, Η νομολογική αντιμετώπιση δανείων σε ελβετικό φράγκο, ΧρηΔικ 2015,8 επ.· *Σπυράκος*, Δάνεια σε συνάλλαγμα και προστασία του οφειλέτη, ΔΕΕ 2015,825 επ.· *Τάκης/Πατσίκας*, Τραπεζικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο: η νομιμότητά τους ενώπιον του ενωσιακού και του εθνικού δικαστή, Αρμ 2015,193 επ.· *Παπαβασιλείου*, Ο δανεισμός σε ελβετικό φράγκο και τα προβλήματα που προκάλεσε, Επιχειρήση 2016,217 επ.

10. Για το σύνολο της νομολογίας, βλ. σχετικά Μπώλος (2016), 163 επ.

11. ΠΠρΑθ 334/2016 ΕΕμπΔ 2016,410 επ., με παρατ. *Χασάπη*.

ασκήθηκε από την ένωση καταναλωτών «ΙΝΚΑ/ΓΟΚΕ» για δάνεια σε ελβετικό φράγκο κατά συστημικής τράπεζας που φαίνεται να έχει χορηγήσει τον μεγαλύτερο αριθμό των επίμαχων αυτών δανείων, θα προβεί σε μια αναλυτική εξέταση της συμβατότητας της προαναφερθείσας απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο του Ν 2251/1994 για τις αγωγές αυτού του είδους¹².

II. Συλλογική αγωγή και καταχρηστικές ρήτρες

4. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι ένας από τους αποτελεσματικότερους μηχανισμούς ελέγχου των ΓΟΣ στην ελληνική έννομη τάξη είναι η συλλογική αγωγή, η οποία ασκείται από τις ενώσεις καταναλωτών που πληρούν τις προϋποθέσεις του Ν 2251/1994¹³. Και τούτο διότι ο μεμονωμένος καταναλωτής στερείται κατά κανόνα των απαιτούμενων οικονομικών μέσων για να στραφεί δικαστικά κατά του ισχυρότερου οικονομικά προμηθευτή (λ.χ. πιστωτικού ιδρύματος ή ασφαλιστικής εταιρείας), πολύ δε περισσότερο να συνεχίσει τη δικαστική διαμάχη στις ανώτερες βαθμίδες της δικαιοσύνης, όπου τα συνολικά δικαστικά έξοδα θα είναι συνήθως πολλαπλάσια από το αντικείμενο της διαφοράς. Έτσι, στις ενώσεις καταναλωτών, οι οποίες έχουν ως στόχο την προάσπιση των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού, έχει ανατεθεί από τον νομοθέτη βάσει της σχετικής πρόβλεψης του άρθρου 10 Ν 2251/1994, στην ισχύουσα μορφή της, η δυνατότητα άσκησης συλλογικής αγωγής, μεταξύ άλλων και για την παράβαση του άρθρου 2 Ν 2251/1994¹⁴. Η προστασία επομένως των δανειοληπτών ελβετικού φράγκου δεν εξαντλείται ούτε συρρικνώνεται μόνο στο επίπεδο της ατομικής ένδικης προστασίας, αλλά εκτείνεται πολύ περισσότερο και στη συλλογική ένδικη προστασία μέσω του «μηχανισμού» της συλλογικής αγωγής και της άσκησης της από τις προς τούτο νομιμοποιούμενες ενώσεις καταναλωτών¹⁵.

5. Ως παραπληρωματικό εργαλείο συλλογικής προστασίας, όπως θα εξετασθεί στη συνέχεια, δύναται να αξιοποιηθεί και η ρύθμιση της παρ. 21 του άρθρου 10 Ν

2251/1994, η οποία παρέχει υπό προϋποθέσεις τη δυνατότητα στον Υπουργό Ανάπτυξης να προσδίδει (με σχετική απόφασή του) στο δεδικασμένο αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων επί αγωγών ενώσεων καταναλωτών ή ακόμα και μεμονωμένου καταναλωτή κανονιστική ισχύ. Με τον τρόπο αυτόν όλοι οι καταναλωτές καρπώνονται τα οφέλη άσκησης της συλλογικής αγωγής από ενώσεις καταναλωτών, οι οποίες κατά κανόνα κινούν τους δικαστικούς αγώνες για την ακύρωση καταχρηστικών ΓΟΣ¹⁶. Τα αποτελέσματα της συλλογικής αγωγής αποσκοπεί να αξιοποιήσει υπέρ των δανειοληπτών CHF

III. Η άσκηση της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής από το «ΙΝΚΑ/ΓΟΚΕ»

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

6. Πριν εξεταστούν οι επί μέρους προϋποθέσεις της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής της παρ. 16 του άρθρου 10 Ν 2251/1994 σε σχέση με την εφαρμογή τους στην ΠΠρΑθ 334/2016, είναι αναγκαία μια σύντομη αναφορά στα κριτήρια για την κήρυξη ενός ΓΟΣ ως καταχρηστικού στο θεσμικό πλαίσιο της συλλογικής αγωγής¹⁷. Και τούτο διότι τα εν λόγω κριτήρια αποκλίνουν από εκείνα που αφορούν στην προστασία του μεμονωμένου καταναλωτή, κυρίως εξαιτίας της διαφορετικής στόχευσης μεταξύ των δύο ένδικων βοηθημάτων. Με την ατομική αγωγή επιδιώκεται η ατομική προστασία του καταναλωτή από ΓΟΣ των οποίων τις αρνητικές συνέπειες εκείνος έχει ήδη επωμιστεί, ενώ η συλλογική αγωγή στοχεύει στη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του ευρύτερου καταναλωτικού κοινού (και) από παράνομους συμβατικούς ΓΟΣ, οι οποίοι έχουν ήδη συναφθεί, όπως συμβαίνει εν προκειμένω με τις δανειακές συμβάσεις σε ελβετικό φράγκο, αλλά και σε όσες ενδεχομένως συναφθούν στο μέλλον¹⁸.

7. Ήδη κατά το πρώτο στάδιο του ελέγχου, δηλαδή εκείνο της νόμιμης ένταξης των ΓΟΣ στη σύμβαση, η δυνατότητα άσκησης συλλογικής αγωγής πριν την εκδήλωση της παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή¹⁹ και σε κάθε περίπτωση πριν πληγεί το σύνολο του καταναλωτι-

12. Βλ. παρ. 16 του άρθρου 10 του Ν 2251/1994.

13. Για τη διαχρονική προσέγγιση του ζητήματος της συλλογικής έννομης προστασίας των καταναλωτών σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, βλ. Μπώλο, Συλλογική αγωγή, σε: Δούβλης/Μπώλος (επιμ.), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτών. Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Ελληνική Εναρμόνιση. Ερμηνεία - Νομολογία, 2008, τ. II, 1531 επ. Επίσης, Tzakas, Effective collective redress in antitrust and consumer protection matters: A panacea or a chimera?, CML Rev. 2011, 1125 επ.

14. Για την έννοια των καταναλωτικών ΓΟΣ, βλ. αναλυτικά Δούβλη, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008) 77 επ., με περαιτέρω αναλυτικές βιβλιογραφικές και νομολογιακές παραπομπές.

15. Για τις δυσχέρειες ανάπτυξης του καταναλωτικού κινήματος στη χώρα μας ήδη Μεντής, ΧρΔ 2001, 558-559, με παράθεση και στατιστικών δεδομένων.

16. Για την αποτελεσματικότητα της ρύθμισης, ειδικά ως προς την *ex nunc* επενέργεια αυτής, βλ. κατωτ. παρ. 41 επ.

17. Για τον δικαστικό έλεγχο λειτουργίας των ΓΟΣ ειδικά στο περιβάλλον των τραπεζικών συναλλαγών, βλ. Δούβλη, Ο δικαστικός έλεγχος των ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1999, 3 επ.

18. Πρβλ. Δέλλιο, Η διαφορά των δικαιοδοτικών κριτηρίων μεταξύ ατομικής και συλλογικής αγωγής για τον έλεγχο των ΓΟΣ στις καταναλωτικές συναλλαγές, ΕπισκεΔ 2002, 358, ο οποίος παραθέτει εναργώς αναλυτικά στοιχεία για τη φύση της συλλογικής αγωγής και τους σκοπούς της (υπό το προηγούμενο καθεστώς) σε σχέση με τους σκοπούς της ατομικής αγωγής.

19. Βλ. άρθρο 10 παρ. 16 περ. α', στο οποίο ορίζεται η δυνατότητα άσκησης συλλογικής αγωγής για «την παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή, ακόμα και πριν αυτή εκδηλωθεί ...».

κού κοινού, δεν υποχρεώνει τον εφαρμοστή του δικαίου να κρίνει τη νομότυπη ένταξή τους στη σύμβαση, καθώς πιθανότατα αυτή να μην έχει καν συναφθεί. Βέβαια στις περιπτώσεις των δανείων σε ελβετικό φράγκο, οι οποίες συνομολογήθηκαν κυρίως κατά την περίοδο 2006-2009, ο προληπτικός έλεγχος της καταχρηστικότητας συγκεκριμένων όρων αποκτά σήμερα μόνο θεωρητική αξία και επομένως έρχεται σε δεύτερη μοίρα.

8. Ουσιαστική διαφορά υφίσταται και κατά το δεύτερο στάδιο, εκείνο της ερμηνείας των ΓΟΣ, δεδομένου ότι για τη συλλογική αγωγή το άρθρο 2 παρ. 5 Ν 2251/1994 ορίζει ότι σε περίπτωση αμφιβολίας για το νόημα ενός ΓΟΣ επικρατεί η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου²⁰. Μολονότι η ρύθμιση αυτή δημιουργεί εκ πρώτης όψεως την εντύπωση ότι βλάπτει τα συμφέροντα του καταναλωτή, εντούτοις στην πραγματικότητα ο καταναλωτής απολαμβάνει διαφοροποιημένη προστασία, η οποία είναι προσαρμωσμένη στη φύση της συλλογικής αγωγής ως ενδίκου βοηθήματος που έχει ως στόχο τη γενικότερη προστασία του καταναλωτικού κοινού²¹. Έτσι, στο πλαίσιο αντιδικίας μεμονωμένου καταναλωτή με τον προμηθευτή του, ο αμφίβολος συμβατικός όρος που έχει ήδη συμπεριληφθεί στη σύμβαση ερμηνεύεται υπέρ του πρώτου, τούτο δε με βάση τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, όπως λ.χ. τον τρόπο που χρησιμοποίησε ο προμηθευτής τον ασαφή ΓΟΣ σε βάρος του καταναλωτή καθώς και τις ειδικότερες συνθήκες σύναψης της μεταξύ τους σύμβασης²².

9. Από την άλλη πλευρά, στο πλαίσιο της συλλογικής αγωγής ο δικαστής δεν έρχεται αντιμέτωπος με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που αφορούν τον κάθε καταναλωτή ξεχωριστά, αλλά λαμβάνει υπόψη του όλες τις πιθανές εκδοχές στις οποίες θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιήσει ο προμηθευτής τον ασαφή ΓΟΣ. Εδώ ο νομοθέτης επιθυμεί να ερμηνεύεται ο ΓΟΣ με τον

δυσμενέστερο για τον καταναλωτή τρόπο, προκειμένου να κρίνεται καταχρηστικός και να προφυλάσσεται κατ' αυτόν τον τρόπο το συμφέρον του ευρύτερου καταναλωτικού κοινού, δεδομένου ότι έτσι απαγορεύεται μελλοντικά η χρήση τέτοιου είδους όρων²³. Στην περίπτωση διαφορετικής ερμηνείας των ΓΟΣ στο πλαίσιο συλλογικής αγωγής, λ.χ. ευνοϊκής υπέρ του καταναλωτή ερμηνείας, οι όροι αυτοί θα συνέχιζαν να ισχύουν²⁴. Με την εφαρμογή του συγκεκριμένου ερμηνευτικού κριτηρίου προστατεύονται τα συμφέροντα των καταναλωτών με βάση τις ιδιαιτερότητες της συλλογικής αγωγής, λαμβανομένων μάλιστα υπόψη των αποτελεσμάτων που επιτυγχάνονται με αυτήν²⁵.

10. Τέλος, κατά το τρίτο στάδιο, δηλαδή αυτό του ελέγχου του περιεχομένου των ΓΟΣ, οι υφιστάμενες διαφορές μεταξύ των δύο διαδικασιών είναι εμφανείς. Σε δίκη επί συλλογικής αγωγής που ασκείται προληπτικά, ο εφαρμοστής του δικαίου κρίνει *in abstracto* και με αφηρημένα κριτήρια τη σημαντική διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, αφού αυτή ακόμα δεν έχει επέλθει, κυρίως όμως κρίνει τον κίνδυνο επέλευσης της. Εδώ ο δικαστής, προκειμένου να αχθεί στην απαγόρευση ή μη της χρήσης της σχετικής ρήτρας, πρέπει να αναζητήσει τις περισσότερες από τις πιθανές εξελίξεις που θα μπορούσε να έχει για τους συναλλασσόμενους καταναλωτές η επίμαχη ρήτρα. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση, ότι στη συλλογική αγωγή ο δικαστής φτάνει στην απαγόρευση της ρήτρας, αφού αναζητήσει με καχυποψία και αφηρημένες υποθέσεις όλους τους πιθανούς επιλήψιμους τρόπους χρήσης της²⁶. Αντίθετα, στην ατομική δίκη ο έλεγχος του περιεχομένου των όρων γίνεται εκ των υστέρων (*ex post*) και αναφέρεται στο παρελθόν, θέτει δηλαδή ως απαραίτητη προϋπόθεση την εκδηλωθείσα προσβολή, άλλως τη σημαντική διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας. Εκείνο που ενδιαφέρει στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είναι οι πιθανοί μελλοντικοί κίνδυνοι, αλλά μόνον η ήδη πραγματωθείσα προσβολή²⁷. Συνεπώς, ο δικαστής δεν μπορεί να κρίνει ως καταχρηστική μια ρήτρα που κρύβει κινδύνους για τον πελάτη, οι οποίοι θα μπορούσαν να επέλθουν για εκείνον σε μια διαφορετική εξέλιξη του πραγματικού, δεν πραγματώθηκαν όμως στη συγκεκριμένη περίπτωση.

20. Η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή επιλέγεται και όταν πρόκειται να επιβληθούν πρόστιμα στον προμηθευτή ή προσωρινή διακοπή λειτουργίας της επιχείρησής του στα πλαίσια του νέου άρθρου 13α του Ν 2251/1994, το οποίο προβλέπει διαδικασία καταγγελιών των καταναλωτών ενώπιον της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή.

21. Πάντως το άρθρο 5 της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ απλώς ορίζει ότι ο ερμηνευτικός κανόνας υπέρ του καταναλωτή δεν ισχύει μεταξύ άλλων στην περίπτωση συλλογικής αγωγής, χωρίς ωστόσο να επιβάλλεται συγκεκριμένος τρόπος ερμηνείας των ΓΟΣ σε μια τέτοια περίπτωση. Έτσι, ο γερμανός νομοθέτης χωρίς να διαχωρίζει ατομική ή συλλογική αγωγή, ορίζει ότι οι αμφιβολίες κατά την ερμηνεία ΓΟΣ αποβαίνουν σε βάρος του προμηθευτή.

22. Στις περιπτώσεις αυτές ο νομοθέτης επιθυμεί να περισωθεί το κύρος του ΓΟΣ σε βάρος του προμηθευτή και με τον καλύτερο δυνατό τρόπο υπέρ του καταναλωτή, προκειμένου να παρασχεθεί στον τελευταίο αντίστοιχη νομική προστασία στη συγκεκριμένη περίπτωση. Σχετικά, Δέλλιος, ΕπισκεΔ 2002, 359.

23. Πρβλ. και Παμπούκη/Μήτκα, Η ερμηνεία των ΓΟΣ στη δίκη επί συλλογικής αγωγής, ΕπισκεΔ 2001, 625 επ.

24. Έτσι είχε συμβεί στην Εφαθ 1448/1998 Αρμ 1999, 97 επ., καθότι ο Ν 2251/1994 στην αρχική του μορφή δεν προέβλεπε διαφορετικό ερμηνευτικό κανόνα στα πλαίσια άσκησης συλλογικής αγωγής.

25. Για την απόφαση επί της συλλογικής αγωγής, βλ. κατωτ. παρ. 26 επ.

26. Έτσι, Basedow, Kollektiver Rechtsschutz und individuelle Rechte - Die Auswirkungen des Verbandsprozesses auf die Indizienkontrolle von AGB, AcP 1982, 359.

27. Δέλλιος, ΕπισκεΔ 2002, 360.

11. Εξαιτίας της προαναφερόμενης διαφορετικότητας των δικαιοδοτικών κριτηρίων μεταξύ ατομικής και συλλογικής αγωγής, το αποτέλεσμα της συλλογικής δίκης δύναται να αποκλίνει από εκείνο της ατομικής²⁸, όπως τούτο διαπιστώνεται σε αποφάσεις επί συλλογικών αγωγών όπου ο ΓΟΣ «προμήθειας ή εξόδων φακέλου του δανείου» κρίθηκε ως καταχρηστικός²⁹, ενώ σε αποφάσεις ατομικών αγωγών ο ίδιος ακριβώς συμβατικός όρος κρίθηκε ως έγκυρος³⁰. Αντίστοιχη νομολογιακή διαφοροποίηση διαπιστώνεται και στον ΓΟΣ αποζημίωσης για «πρόωρη εξόφληση σε στεγαστικά δάνεια με σταθερό επιτόκιο»³¹, καθώς επίσης και στην περίπτωση της μετακύλισης της εισφοράς του Ν 128/1975³² στον καταναλωτή³³.

28. Πρβλ. Κολοτούρο, Το αντικείμενο της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής (Γνωμ.), ΔΕΕ 2015,1198. Για το εν λόγω ζήτημα των αποτελεσμάτων της συλλογικής αγωγής, καθώς και για την επίδραση αυτής στο επίπεδο της ατομικής δικαστικής προστασίας, βλ. κατωτ. παρ. 26 επ.

29. Βλ. σχετικά επί συλλογικής αγωγής: ΕφαΘ 5253/2003 ΕΕμπΔ 2003,643 = ΑρΧΝ 2004,201 = ΔΕΕ 2004,797 = ΧρΙΔ 2004,134· ΠΠραΘ 1119/2002 ΔΕΕ 2003,425. Επί ατομικής αγωγής: ΕιραΘ 269/2008 Αρμ 2008,1209· ΕιρΘεσ 1797/2007 Αρμ 2007,741. Πρβλ. επίσης, Δούβλη, Η εξελικτική πορεία των τραπεζικών ΓΟΣ στο Ελληνικό δίκαιο, 2010, 52.

30. ΕιραΘ 2282/2009 ΧρηΔικ 2009,480· ΕιραΘ 558/2006 ΧρηΔικ 2008,384· ΕιραΘ 1109/2006 ΧρηΔικ 2007,78· ΕιραΘ 3110/2005 ΧρηΔικ 2007,81. Έτσι, η ΕιραΘ 2282/2009 αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «τα ποσά αυτά, που αφορούν πραγματικά διαχειριστικά έξοδα για τη χορήγηση των δανείων, δεν είναι αδιαφανή και αόριστα αλλά εξ αρχής καθορισμένα, καθόσον ο κάθε πελάτης ενημερώνεται γι' αυτά ήδη από την υποβολή της σχετικής αίτησης ή και ακόμη ενωρίτερα από τα σχετικά ενημερωτικά έντυπα». Πρβλ. επίσης, Δούβλη (2010), 60.

31. Βλ. τις διαφοροποιημένες κρίσεις του Αρείου Πάγου: ΑΠ 430/2005 (επί συλλογικής αγωγής) Νομος = ΔΕΕ 2005,460 = ΧρΙΔ 2005,441 = ΕΕμπΔ 2005,354 = Ελλάδα 2005,802 και ΑΠ Ολ 15/2007 Νομος (επί ατομικής αγωγής) σε σχέση με τον ως άνω συμβατικό όρο, οι οποίες οφείλονται στις συνεκτιμητέες «υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης» (βλ. άρθρο 2 παρ. 6 εδ. β' του Ν 2251/1994). Πρβλ. επίσης, Δούβλη (2010), 59.

32. Έγκυρη κρίθηκε η εν λόγω ρήτρα στην προαναφερόμενη ΑΠ 430/2005, ανωτ. υποσημ. 31, (επί συλλογικής αγωγής), όπως επίσης και σε σημαντικό αριθμό ατομικών αγωγών, βλ. επί παραδείγματι σε επίπεδο εφετείων: ΕφΘεσ 492/2010 ΕπισκΕΔ 2010,1149· ΕφαΘ 4424/2009 Ελλάδα 2011,873· ΕφαΘ 5707/2008 ΔΕΕ 2009,1100· ΕφαΘ 1558/2007 Ελλάδα 2007,900· ΕφΠατρ 195/2007 Αρμ 2008,921, καθώς και σε επίπεδο Πρωτοδικείων: ΜΠρλαμ 20/2010 ΕπισκΕΔ 2010,291· ΜΠρΡοδ 35/2010 Αρμ 2010,1036· ΜΠρΡοδ 23/2006 ΕπισκΕΔ 2007,589. Βλ. όμως υπέρ της καταχρηστικότητας (σε ατομικές αγωγές) οι: Εφλαμ 124/2007 Αρμ 2009,1191· ΜΠρΧίου 10/2011 ΧρΙΔ 2012,202· ΕιραΘ 358/2011 Αρμ 2011,963· ΕιρΚαλλιθ 625/2005 Αρμ 2007,68· ΜΠρΤρικ 137/2003 ΕπισκΕΔ 2003,269, οι οποίες αναγνωρίζουν την καταχρηστικότητα της ρήτρας εξαιτίας του αδιαφανούς χαρακτήρα της, σε σχέση με την ειδικότερη αιτιολόγηση της πρόσθετης αυτής οικονομικής επιβάρυνσης. Σχετικά, Δούβλης (2010), 60.

33. Αναλυτικά για τη νομολογία που έκρινε στο παρελθόν καταχρηστικούς ΓΟΣ σε τραπεζικές συμβάσεις (εμπορικές χρηματοδοτήσεις, καταθέσεις, στεγαστικά δάνεια, καταναλωτικά

2. Η προστασία «των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού»

12. Σύμφωνα με το λεκτικό της ρύθμισης του άρθρου 10 παρ. 16 Ν 2251/1994 και εφόσον βέβαια πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις που τίθενται εκεί για τους νομιμοποιούμενους φορείς, η «ένωση καταναλωτών ... μπορεί να ασκεί, κάθε είδους αγωγή για την προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού (συλλογική αγωγή)». Με τη συγκεκριμένη γραμματική διατύπωση γίνεται *prima facie* αντιληπτό, ότι η επιδιωχθείσα με το συγκεκριμένο είδος της συλλογικής αγωγής στόχευση δεν θα μπορούσε να είναι άλλη από τη συλλογική και όχι την ατομική ένδικη προστασία των καταναλωτών. Η πανηγυρική αυτή διατύπωση ενδυναμώνεται άλλωστε από την επιλεγείσα συστηματική διάρθρωση των δύο μορφών της συλλογικής ένδικης προστασίας των παραγράφων 15 και 16.

13. Με τη συλλογική αγωγή της παρ. 15 του άρθρου 10 Ν 2251/1994 η ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται ως μη δικαιούχος διάδικος να ασκήσει ατομικές αξιώσεις των μελών της ως καταναλωτών κατά προμηθευτών, προβλέποντας ενδεικτικά («ιδίως») κάποια μέσα προς τούτο³⁴, ενώ δύναται να προχωρήσει σε κάθε αντίστοιχη ενέργεια ακόμη και αν τα μέλη της αδρανούν ή αν δεν υφίσταται εκ μέρους αυτών προηγούμενη σχετική έγκριση. Επομένως, στις περιπτώσεις της παρ. 15 η ένωση ενασκεί για τα μέλη της ατομικό τους δικαίωμα και όχι συμφέρον το οποίο της παρέχεται είτε από τις διατάξεις του Ν 2251/1994, είτε από άλλες διατάξεις³⁵. Από την άλλη πλευρά, στη συλλογική αγωγή της παρ. 16 μέσω της εκεί θεσπισθείσας περιπτώσιολογίας των

δάνεια, πιστωτικές κάρτες, εγγυήσεις), βλ. Δούβλη, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 107 επ.· Ο ίδιος (2010), 43 επ., 51 επ., 59 επ., 67 επ., 71 επ.

34. Επί λέξει: «κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να ζητεί ενώπιον δικαστηρίων και διοικητικών αρχών κάθε μορφής έννομη προστασία για τα δικαιώματα των μελών της, ως καταναλωτών. Ιδίως νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και να παρίσταται ως πολιτικώς ενάγουσα. Κάθε ένωση καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών».

35. Χαρακτηριστική είναι η απόφαση όπου ο ζημιωθείς ασκεί αγωγή κατά του προμηθευτή από κοινού με την ένωση καταναλωτών στην οποία είναι μέλος, με αίτημα την καταβολή αποζημίωσης λόγω ζημίας που υπέστη εξαιτίας της ελαττωματικότητας του προϊόντος, Ειραμάρ 512/1997 Νομος. Παρομοίως, εκδόθηκε απόφαση κατόπιν αγωγής ένωσης καταναλωτών και δύο μελών της με αίτημα τη μείωση του τιμήματος υπηρεσίας λόγω έλλειψης συνομολογημένων ιδιοτήτων, ΕιραΘ 3249/1997 Νομος. Αντίστοιχα, πρόσθετη παρέμβαση άσκησε ένωση καταναλωτών προς υποστήριξη αίτησης ασφαλιστικών μέτρων καταναλωτή-μέλους της ένωσης, με αίτημα την απαγόρευση της εισαγωγής, διάθεσης και προβολής προϊόντος μέσω διαφήμισης, σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 15 εδ. γ' του Ν 2251/1994, ΜΠραΘ 335/1995 Νομος. Ομοίως, ΕιρΣερ 1/2002 Νομος.

αιτημάτων που δύναται να υποβάλει η νομιμοποιημένη ένωση, αποτυπώνεται εναργώς η πρόθεση του εθνικού νομοθέτη για την προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού, όπως τούτο επιβεβαιώνεται άλλωστε και από τη γραμματική διατύπωση των επί μέρους περιπτώσεων της εν λόγω ρύθμισης, με την επαναλαμβανόμενη χρήση της έννοιας του «καταναλωτικού κοινού». Η ένωση ενεργεί εδώ «όχι χάριν της προστασίας δικών της ουσιαστικών δικαιωμάτων, ούτε χάριν της προστασίας των ουσιαστικών δικαιωμάτων των άμεσα θιγόμενων μελών της ως μη δικαιούχος διάδικος, αλλά ως παραστάτης δημοσίων συμφερόντων».

14. Οι ενδεικτικά («ιδίως») θεσπισθείσες τέσσερις κατηγορίες αξιώσεων που μπορούν να ασκηθούν αυτοτελώς και σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα από τις ενώσεις καταναλωτών, έχουν εν συντομία ως εξής: η περ. α' της παρ. 16 αφορά στην αξίωση παράλειψης της παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή (τούτο δε και πριν ακόμη αυτή εκδηλωθεί), με σχετικό αίτημα της ένωσης ο προμηθευτής να παράλειψει λ.χ. τη χρησιμοποίηση συγκεκριμένων ΓΟΣ με τη μη ένταξή τους σε νέες καταναλωτικές συμβάσεις, καθώς και τη διαγραφή (απάλειψη/μη χρήση) αυτών στις ήδη υφιστάμενες³⁶.

15. Η περ. β' αφορά στην αξίωση για επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, για τον καθορισμό της οποίας το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη, ιδίως, την ένταση της προσβολής της έννομης τάξης που συνιστά η παράνομη συμπεριφορά, το μέγεθος της εναγόμενης επιχείρησης του προμηθευτή και κυρίως τον ετήσιο κύκλο εργασιών της καθώς και τις ανάγκες της γενικής και της ειδικής πρόληψης³⁷. Και εδώ η νομολογία κρίνει επί σχετικών αιτημάτων ενώσεων καταναλωτών για καταβολή «χρηματικής αποζημίωσης λόγω ηθικής βλάβης» κατά του προμηθευτή, ο οποίος προέβη σε χρήση καταχρηστικών όρων, για τη βλάβη που υπέστη λ.χ. από την παράνομη χρήση των ΓΟΣ το καταναλωτικό κοινό ως έκφραση του κοινού (και όχι ατομικού) καταναλωτικού συμφέροντος³⁸. Η χρηματική όμως ικανοποίηση, η οποία

δεν αποσκοπεί να αποκαταστήσει την «ηθική μείωση» της ένωσης, επιδικάζεται όταν το δικαστήριο διαπιστώσει το στοιχείο της παρανομίας, δηλαδή της αντίθεσης της συμπεριφοράς του προμηθευτή σε απαγορευτικό κανόνα δικαίου και ιδίως σε διάταξη του Ν 2251/1994 (αντικαταναλωτική συμπεριφορά), χωρίς να απαιτείται για την στοιχειοθέτηση της ευθύνης η υπαιτιότητα των παραβατών ή ζημία των καταναλωτών³⁹. Κλασική περίπτωση προστασίας των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού είναι η συλλογική αγωγή που έχει ως αίτημά της τη γενικευμένη παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή (περ. α'), λ.χ. από τη χρήση παράνομων ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές, σε συνδυασμό με την καταδίκη του τελευταίου σε αποζημίωση κυρωτικού χαρακτήρα για τη διακινδύνευση που επιφέρει στην έννομη τάξη η συμπεριφορά του αυτή (περ. β')⁴⁰.

16. Η περ. γ' εξάλλου σχετίζεται με τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων εξασφάλισης των απαιτήσεων (και πάλι) του καταναλωτικού κοινού για την παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς ή τη χρηματική ικανοποίηση μέχρι την έκδοση εκτελεστής απόφασης, εφόσον βεβαίως συντρέχει επείγουσα περίπτωση ή επικείμενος κίνδυνος κατά ΚΠολΔ 682. Τέλος, η περ. δ' αφορά στην αξίωση αναγνώρισης του δικαιώματος αποκατάστασης της ζημίας που υφίστανται οι καταναλωτές από την παράνομη συμπεριφορά, ήτοι η αναγνωριστική αποζημιωτική συλλογική αγωγή κατά την οποία ο καταναλωτής δύναται να ζητήσει την έκδοση διαταγής πληρωμής, εάν καταστεί αμετάκλητη η απόφαση επί της συλλογικής αγωγής αυτού του είδους⁴¹.

17. Το λεκτικό των επί μέρους περιπτώσεων της παρ. 16 και η συστηματική τους διάρθρωση εντός του ίδιου του άρθρου 10 Ν 2251/1994, καταδεικνύει ότι το περιεχόμενο των αιτημάτων της συλλογικής αγωγής εν

36. Βλ. ενδεικτικά για τα αιτήματα των ενώσεων καταναλωτών ως προς την παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς: ΑΠ 296/2001 ΔΕΕ 2001,1112. Ομοίως ΑΠ 1401/1999 Nomos· ΑΠ 598/2001 Nomos· ΑΠ 1219/2001 Nomos· ΑΠ 1030/2001 Nomos· ΑΠ 598/2001 Nomos· ΑΠ 430/2005 (ανωτ. υποσημ. 31)· Εφαθ 2319/1999 ΔΕΕ 1999,1175· Εφαθ 3499/2008 Nomos· Εφαθ 3956/2008 Nomos· ΠΠραθ 840/2008 Nomos.

37. Η νομική φύση της συγκεκριμένης ικανοποίησης δύναται να θεωρηθεί ως *punitive damages* του αγγλοσαξονικού δικαίου ή αλλιώς κυρωτική αποζημίωση, Μπώλος, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 1554, με περαιτέρω παραπομπές.

38. ΑΠ 2123/2009 ΔΕΕ 2010,714 = ΕΕμπΔ 2009,843 = ΧρΙΔ 2011,36 = ΧρηΔικ 2009,464· ΑΠ 430/2005 (ανωτ. υποσημ. 31)· ΑΠ 589/2001 ΕλλΔνη 2002,419· Εφαθ 2009/2013 Nomos· Εφαθ 3956/2008 Nomos· Εφαθ 3499/2008 Nomos· Εφαθ 147/2004 Nomos· Εφαθ 5760/2001 Nomos· Εφαθ 3811/1998 Nomos· ΠΠραθ 33/2008 Nomos· ΠΠραθ 1212/2007 Nomos. Σχετικά Παπανικολάου, Η χρηματική ικανοποίηση επί συλλογικής αγωγής ως μέσον καταπολεμήσεως των καταχρηστικών ΓΟΣ

- Μια ποινή χωρίς συνταγματικές εγγυήσεις, ΧρΙΔ 2007,289 επ., ο οποίος όμως είναι επικριτικός ως προς τη νομοθετική επιλογή της πρόβλεψης για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης στα πλαίσια συλλογικής αγωγής.

39. Βλ. ενδεικτικά ΠΠραθ 523/2000 ΔΕΕ 2000,1136· ΠΠραθ 1205/1998 Nomos. Επίσης, Καράκωστας/Παπαρσενίου, Η λειτουργία της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης στο πλαίσιο της συλλογικής αγωγής του νόμου 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 1996,480.

40. Η ένωση καταναλωτών δύναται να σωρεύσει στο ίδιο δικόγραφο της αγωγής τις περ. α' και β', όπως να αιτηθεί λ.χ. την παράλειψη εκδήλωσης της ίδιας της συμπεριφοράς, η οποία προκαλεί την παράνομη διάταξη, είτε στο μέλλον είτε όταν αυτή απειλείται για πρώτη φορά, μαζί με αξίωση για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, βλ. σχετικά Πουλιάδης, Οι ενώσεις καταναλωτών και η συλλογική αγωγή, 1998, 23.

41. Αναλυτικά για τη *ratio* και τις επί μέρους ιδιαιτερότητες και προϋποθέσεις εφαρμογής της περ. δ' της παρ. 16, βλ. Δέλλιος (2013²), 90 επ.· Απαλαγάκη, Άρθρο 10 Ν 2251/1994, σε: Αλεξανδρίδου (επιμ.), Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή: Ελληνικό - Ενωσιακό, 2015², 996 επ.

στενή εννοία αποσκοπεί στην προστασία γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού και δεν μπορεί να έχει ως αντικείμενό της ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο της ατομικής ένδικης προστασίας. Το σύστημα συλλογικής προστασίας που θεσπίζει η εν λόγω διάταξη μέσω των παρεχόμενων «εργαλείων», νομιμοποιεί αποκλειστικά -υπό τους εκεί τιθέμενους όρους- τις ενώσεις καταναλωτών να ασκήσουν τη συλλογική αγωγή για τη διασφάλιση όχι ατομικών, αλλά γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού. Δεν μπορεί επομένως η εκάστοτε ένωση καταναλωτών να επιδιώκει μέσω της παρ. 16 την προστασία δικαιώματος ή συμφέροντος που προσιδιάζει σε ατομικό φορέα⁴², καθώς η συλλογική αγωγή αυτού του είδους αποτελεί δικονομικό θεσμό που συμπληρώνει την κλασική μορφή της ατομικής δικαστικής προστασίας⁴³. Διαφορετικό φυσικά είναι το ζήτημα της αξιοποίησης της απόφασης που θα εκδοθεί επί της συλλογικής αγωγής από τον μεμονωμένο καταναλωτή στο πλαίσιο ατομικής δίκης του κατά του προμηθευτή (τράπεζας), όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια.

18. Η ανωτέρω θέση συνάδει πλήρως με τις επιταγές του ενωσιακού δικαίου, το οποίο στην Οδηγία 2009/22/ΕΚ περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών⁴⁴ τονίζει ότι «ως συλλογικά νοούνται τα συμφέροντα που δεν περιλαμβάνουν την απλή σώρευση των συμφερόντων των ατόμων που εθίγησαν από συγκεκριμένη παράβαση. Τα ανωτέρω δεν θίγουν την άσκηση επιμέρους [ατομικών] αγωγών από άτομα που έχουν θιγεί από συγκεκριμένη παράβαση»⁴⁵. Παρομοίως, στη νομολογία του ΔικΕΕ αναδεικνύεται εναργώς η νομοθετική *ratio* της συλλογικής αγωγής, καθώς και ο αυτόνομος χαρακτήρας της έναντι της ατομικής, υπό το πρίσμα της προφανούς εξυπηρέτησης του δημόσιου συμφέροντος μέσω της προστασίας των γενικότερων καταναλωτικών συμφερόντων⁴⁶. Όπως τονίζει δε το Δικαστήριο στη νομολογία του, η νομική βάση των αιτημάτων της συλλογικής αγωγής εν στενή εννοία έχει αποκλειστικά και μόνον εξωσυμβατικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι κατά κανόνα δεν υφίσταται οποιοσδήποτε συμβατικός δεσμός μεταξύ της ενάγουσας

ένωσης καταναλωτών και του εναγόμενου προμηθευτή (τράπεζας). Τούτο δε είναι προφανές στις περιπτώσεις προληπτικού ελέγχου καταχρηστικών τραπεζικών ΓΟΣ εκ μέρους της ένωσης⁴⁷. Υπό το πρίσμα αυτό πρέπει να καταστεί επίσης σαφές ότι η εν ευρεία εννοία συλλογική αγωγή της παρ. 15 δεν δύναται να ασκηθεί στο ίδιο δικόγραφο με την εν στενή εννοία συλλογική αγωγή της παρ. 16, δεδομένου ότι οι δύο προαναφερόμενοι «μηχανισμοί» συλλογικής προστασίας εξυπηρετούν εντελώς διαφορετική στόχευση και εδράζονται σε διαφορετική νομιμοποίηση της ενάγουσας ένωσης.

3. Η νομιμοποίηση του «INKA/ΓΟΚΕ» και η πρόσθετη παρέμβαση του «ΣΥΔΑΝΕΦ»

19. Η πρώτη συλλογική αγωγή κατά συστημικής τράπεζας για δάνεια σε ελβετικό φράγκο ασκήθηκε από την ένωση καταναλωτών «INKA/ΓΟΚΕ»⁴⁸. Όπως προκύπτει από το κείμενο της απόφασης του αρμόδιου για την εκδίκαση της εν λόγω υπόθεσης Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών⁴⁹, στο πρόσωπο της ενάγουσας πληρούσαν όλες οι σχετικές προϋποθέσεις του άρθρου 10 παρ. 1-14 Ν 2251/1994⁵⁰, οι οποίες ελέγχονται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης κατά τα άρθρα 73 και 741 ΚΠολΔ. Σχετικά με το ζήτημα της νομιμοποίησης της ένωσης καταναλωτών, η νομολογία έχει αποφανθεί ότι «υπόθεση που φέρεται ενώπιον του δικαστηρίου με τη συλλογική αγωγή ... έχει ως αντικείμενο όχι τη διάγνωση ιδιωτικού δικαιώματος, έννομης σχέσεως ή ζητήματος αμφισβητούμενου μεταξύ ορισμένων υποκειμένων ως φορέών του, αλλά την αυθεντική βεβαίωση νομικού γεγονότος ή τη διάπλαση κατάστασης»⁵¹. Αντικείμενο της αγωγής αυτής είναι η δικαστική βεβαίωση γενικότερης αντικαταναλωτικής συμπεριφοράς και η απαγόρευση της

42. Βλ. ενδεικτικά την απόφαση του ΠΠρΑθ 528/2002 ΕΕμπΔ 2002,622, με παρατ. *Ρόκα Ι.* και *Χρυσάνθη* = ΕΤΡΑΞΧΡΔ 2003,107. Επίσης, βλ. *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, αρ. 739, παρ. 13, 1469· *Μαθία*, Η νομική φύση και τα αποτελέσματα της συλλογικής αγωγής, ΕλλΔ 1997,1 επ.· *Ο ίδιος*, Η συλλογική δικαστική προστασία των καταναλωτών, ΕλλΔνη 1993,1417 επ.

43. Πρβλ. σχετικά, *Απαλαγάκη*, σε: Αλεξανδρίδου (2015²), 676.

44. Κωδικοποιημένη έκδοση, ΕΕ 1.5.2009, L 110/30.

45. Έτσι, η αιτιολογική σκέψη (3) της εν λόγω οδηγίας. Πρβλ. και την παρόμοια διατύπωση στην αιτιολογική σκέψη (2) της αρχικής Οδηγίας 98/27 «περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών», ΕΕ 11.6.1998, L 166/51-55.

46. Πρβλ. απόφ. *Nemzeti*, σκ. 34, καθώς και απόφ. *Επιτροπή/Ιταλία*, σκ. 15.

47. Βλ. επί του αδικοπρακτικού χαρακτήρα της (προληπτικής) συλλογικής αγωγής, στο πλαίσιο της αυτόνομης κοινοτικής ερμηνείας της έννοιας της αδικοπραξίας στον Κανονισμό Βρυξέλλες Ι, τη νομολογιακή προσέγγιση του ΔΕΚ (πλέον ΔικΕΕ) στην απόφ. 1.10.2002, υπόθ. C-167/00, *Henkel*, Συλλ. 2002, I-8111.

48. Το INKA είναι η πρώτη καταναλωτική οργάνωση που ιδρύθηκε στην Ελλάδα κατά το έτος 1970, ενώ η Ομοσπονδία INKA/ΓΟΚΕ ιδρύθηκε το 1995. Απαριθμεί δε 46 μέλη-οργανώσεις σε όλη την Ελλάδα και αποτελεί το μεγαλύτερο δίκτυο καταναλωτικών οργανώσεων της χώρας, αντιπροσωπεύοντας το 94% των πολιτών-καταναλωτών που συμμετέχουν ενεργά στο Ελληνικό Καταναλωτικό Κίνημα. Βλ. σχετικά http://www.inka.gr/?page_id=82.

49. Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ. 19 Ν 2251/1994 αρμόδιο για την εκδίκαση της συλλογικής αγωγής είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο της κατοικίας ή της έδρας του εναγόμενου προμηθευτή.

50. Για τις επί μέρους λεπτομέρειες του εν λόγω άρθρου, βλ. *Αλεξανδρίδου*, Άρθρο 10 Ν 251/1994, σε: Αλεξανδρίδου (επιμ.), *Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή: Ελληνικό - Ενωσιακό*, 2015², 663 επ.

51. Βλ. αρχικώς ΑΠ 1291/2001 ΔΕΕ 2001,1128· ΑΠ 1030/2001 ΝοΒ 2002,349· ΑΠ 589/2001 ΕλλΔνη 2002,419.

ή η ρύθμιση κατάστασης κατά τρόπο που να μην προβάλλεται το συμφέρον των καταναλωτών⁵².

20. Η ενάγουσα ένωση δεν ενεργεί ως εκπρόσωπος του «κοινού», διότι αυτό δεν έχει νομική προσωπικότητα ούτε ικανότητα δικαίου ή διαδίκου. Ούτε όμως ασκεί τη συλλογική αγωγή ως μη δικαιούχος διάδικος, διότι «δικαιούχος» δεν υπάρχει, δεδομένου ότι δεν υφίσταται προσβολή δικαιώματος, αλλά προστασία διάχυτου συμφέροντος του καταναλωτικού κοινού, που μπορεί μάλιστα να είναι και προληπτική. Δικαιούχος άλλωστε δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε η ίδια η ένωση, διότι το «γενικότερο συμφέρον του καταναλωτικού κοινού» δεν είναι δικαίωμα, ούτε ο νόμος έχει αναγάγει την προστασία του γενικότερου καταναλωτικού συμφέροντος σε «δικαίωμα» ή «αξίωση» της ένωσης. Επειδή οι ενώσεις έχουν ως καταστατικό σκοπό να μεριμνούν για το συλλογικό καταναλωτικό συμφέρον, ο νόμος αναγνωρίζει σε αυτές μόνο νομιμοποίηση για την άσκηση συλλογικής αγωγής -και μάλιστα μόνο σε όσες ενώσεις συγκεντρώνουν πεντακόσια τουλάχιστον ενεργά μέλη και διετή δράση επειδή ακριβώς αυτές έχουν μείζονα αντιπροσωπευτικότητα- για την άσκηση της οποίας βασική προϋπόθεση είναι η ιδιότητα του κοινού ως καταναλωτή. Οι ενώσεις καταναλωτών νομιμοποιούνται συνεπώς βάσει του καταστατικού τους σκοπού να ασκούν τη συλλογική αγωγή για τη διαφύλαξη των συμφερόντων των καταναλωτών γενικά και να ζητούν να ληφθούν μέτρα ρυθμιστικά της αγοράς⁵³.

21. Επί της ανωτέρω συλλογικής αγωγής ασκήθηκε πρόσθετη παρέμβαση από τον Σύλλογο Δανειοληπτών Ελβετικού Φράγκου (ΣΥΔΑΝΕΦ)⁵⁴, ο οποίος ως αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία δεν εκπλήρωνε τις αναγκαίες προϋποθέσεις του άρθρου 10 Ν 2251/1994 για τους νομιμοποιούμενους φορείς και επομένως δεν μπορούσε να ασκήσει αυτοτελώς τη συλλογική αγωγή της παρ. 16. Ο «ΣΥΔΑΝΕΦ» κινούμενος στο πλαίσιο των καταστατικών του προβλέψεων, οι οποίες μεταξύ άλλων αναφέρονται στην ανάδειξη των ζητημάτων του δανεισμού σε ελβετικό φράγκο, στη διατύπωση προτάσεων για δίκαιη αποζημίωση και διαχείριση ζημιών που έχουν προκύψει από την αλλαγή της ισοτιμίας EUR/CHF, καθώς και στο

συντονισμό δράσεων, είτε σε επίπεδο πληροφόρησης και παροχής συμβουλών προς τα μέλη του, είτε σε επίπεδο συνεργασίας με το αρμόδιο υπουργείο ή με άλλους φορείς για την υλοποίηση προτάσεων αντιμετώπισης του προβλήματος, υπήχθη από τον Νοέμβριο του 2014 στην ένωση καταναλωτών «INKA/ΓΟΚΕ»⁵⁵, προκειμένου να καταστεί η μέσω της συνεργασίας των δύο φορέων κατάθεση συλλογικών αγωγών κατά των πιστωτικών ιδρυμάτων χορήγησης των επίμαχων δανείων⁵⁶.

4. Το απαράδεκτο (ορισμένων) αιτημάτων της ασκηθείσας συλλογικής αγωγής

22. Ήδη από την πρώτη ανάγνωση των αιτημάτων της ενάγουσας ένωσης δημιουργούνται ισχυρότατες αμφιβολίες ως προς την ενεργητική νομιμοποίησή της να προβεί σε αιτήματα με αυτό το περιεχόμενο⁵⁷. Το δικαστήριο προβαίνει αρχικά σε ορισμένες προκαταρκτικές σκέψεις, ειδικότερα δε προβαίνει στη διάκριση των επιμέρους μορφών συλλογικής προστασίας του άρθρου 10 παρ. 15 και 16 Ν 2251/1994, δηλαδή στη συλλογική αγωγή εν ευρεία (*latu sensu*) και εν στενή εννοία (*strictu sensu*) αντίστοιχα, επαναλαμβάνοντας ουσιαστικά τον νόμο⁵⁸. Στις πρώτες σκέψεις της απόφασης υιοθετείται η προαναφερθείσα νομική κατεύθυνση σχετικά με τους σκοπούς της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής, γίνεται δε αναφορά σε περισσότερα σημεία της στο «γενικότερο συμφέρον του καταναλωτικού κοινού», ενώ ταυτόχρονα επισημαίνονται τα διαφορετικά δικανικά κριτήρια στα οποία θεμελιώνεται η συλλογική ένδικη προστασία σε σχέση με την ατομική⁵⁹. Το δικαστήριο θεωρεί επίσης με σχετική αναφορά σε προγενέστερη νομολογία του, ότι «τόσο το αίτημα της συλλογικής αγωγής, όσο και η απόφαση επ' αυτής, θα πρέπει να τείνουν στην προστασία των γενικότερων συμφερόντων με την αναγνώριση της αντικαταναλωτικής συμπεριφοράς του προμηθευτή και τη λήψη ρυθμιστικών μέτρων σε βάρος του τελευταίου και δη την απαγόρευση συνομολόγησης ή της μελλοντικής χρήσης του συγκεκριμένου συμβατικού όρου»⁶⁰.

23. Και ενώ εκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι το προαναφερόμενο ρυθμιστικό πλαίσιο του άρθρου 10 παρ. 16 Ν 2251/1994 για την εν στενή εννοία συλλογική αγωγή

52. Προσφάτως ΑΠ 293/2014 ΔΕΕ 2014,272 = ΕΕμπΔ 2014,293.

53. Πρβλ. προσφάτως ΠΠραΘ 334/2016 ΕΕμπΔ 2016,410 επ., καθώς και την παλαιότερη απόφαση του ΠΠραΘ 528/2002 ΕΕμπΔ 2002,622, με παρατ. *Ρόκα Ι.* και *Χρυσάνθη* = ΕΤΡΑΞΧρΔ 2003,107. Για τη δικογνωμία στη θεωρία ως προς το ζήτημα της νομιμοποίησης των ενώσεων καταναλωτών στη συλλογική δίκη, ήτοι εάν η ένωση λειτουργεί η ίδια ως ευθέως νομιμοποιούμενη διάδικος ή κατ' εξαίρεση, ενώ οι πράγματι νομιμοποιούμενοι στη δίκη είναι οι καταναλωτές, βλ. για την κρατούσα άποψη *Δέλλιο* (2013²), 69 επ., με περαιτέρω παραπομπές. *Contra Απαλαγάκη*, Άρθρο 10 Ν 2251/1994, σε: Αλεξανδρίδου (2015²), 675 επ., επίσης με περαιτέρω παραπομπές.

54. Με ημερομηνία ίδρυσης τον Ιανουάριο του 2014. Εφεξής και ΣΥΔΑΝΕΦ (<http://www.daneia-CHF.gr/>).

55. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ/ΓΕΝΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ: www.inka.gr

56. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι όσοι δανειολήπτες (μέλη) ήταν εγγεγραμμένα στον ΣΥΔΑΝΕΦ και επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στη συλλογική αγωγή του INKA/ΓΟΚΕ έπρεπε να εγγραφούν ως μέλη και στην εν λόγω ένωση καταναλωτών.

57. Γενικά για τα κεφάλαια του διατακτικού μιας εκδοθείσας απόφασης επί συλλογικής αγωγής, σε σχέση με την έκταση της αιτηθείσας δικαστικής προστασίας, πρβλ. *Απαλαγάκη*, σε: Αλεξανδρίδου (2015²), 686.

58. Βλ. το στοιχείο (I) της εν λόγω απόφασης.

59. Βλ. το στοιχείο (II) της εν λόγω απόφασης.

60. Με παραπομπές στην ΠΠραΘ 936/2008 Nomos, καθώς και στην ΠΠραΘ 2960/1998 Nomos.

εφαρμόζεται ορθά στην εδώ σχολιαζόμενη απόφαση, εντούτοις αμέσως πιο κάτω δημιουργούνται ισχυρότατες αμφιβολίες καθώς και σχετική σύγκυση ως προς τη συγκεκριμένη νομολογιακή προσέγγιση. Τούτο διότι το δικαστήριο δεν απορρίπτει ως απαράδεκτα μια σειρά αιτημάτων που προβλήθηκαν με το εισαγωγικό δικόγραφο από την ενάγουσα ένωση και τα οποία δεν θα μπορούσαν να έχουν προβληθεί παραδεκτως με το συγκεκριμένο είδος της συλλογικής αγωγής, εξαιτίας της έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης στο πρόσωπο της ενάγουσας. Συγκεκριμένα, πέρα από τα αιτήματα που έχουν διατυπωθεί παραδεκτως από την ένωση καταναλωτών και αφορούν στη μελλοντική απαγόρευση διατύπωσης, επίκλησης και χρήσης της επίμαχης ρήτρας στις συναλλαγές της εναγόμενης με καταναλωτές καθώς και στη μελλοντική απαγόρευση διατύπωσης, επίκλησης και χρήσης του επίμαχου όρου των πρόσθετων πράξεων της εναγόμενης για τη ρύθμιση οφειλής, προβάλλονται αιτήματα, όπως λ.χ. εκείνο με το οποίο ζητείται ο αναδρομικός καθορισμός (επανυπολογισμός) της νομισματικής ισοτιμίας ευρώ/ελβετικού φράγκου επί του συνόλου των αντισυμβαλλόμενων δανειοληπτών στεγαστικών δανείων της εναγόμενης τράπεζας.

24. Το δικαστήριο θεωρώντας παραδεκτό το εν λόγω αίτημα, υποχρεώνει στο διατακτικό της απόφασης «την εναγόμενη να προβεί στο συνυπολογισμό όλων των χρεώσεων, ήτοι τόκων δόσεων αλλά και καταβολών εκ μέρους των δανειοληπτών, που έχουν γίνει κατόπιν μετατροπής του ελβετικού φράγκου σε ευρώ με βάση την ισοτιμία ευρώ-ελβετικού φράγκου κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου, άλλως με βάση το ποσό των ευρώ που εκταμιεύτηκε και το συμβατικό επιτόκιο». Όμως η υπόψη δικανική κρίση αποκλίνει από τις αρχικώς διατυπωθείσες θέσεις, οι οποίες αποτυπώνονται και στη μείζονα πρόταση της ίδιας της απόφασης και που αφορούν στον σκοπό και στην ειδικότερη λειτουργία της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής της παρ. 16 καθώς και στα εφαρμοζόμενα κριτήρια ελέγχου μεταξύ ατομικής και συλλογικής αγωγής⁶¹. Κάθε αίτημα που κατατείνει στη διασφάλιση του ατομικού καταναλωτικού συμφέροντος, όπως μεταξύ άλλων και το ανωτέρω, θα έπρεπε να είχε απορριφθεί από το δικαστήριο ως απαράδεκτο, εξαιτίας της έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης στο πρόσωπο της ενάγουσας ένωσης. Τούτο παραγνωρίζεται από το δικαστήριο, το οποίο στρεβλώνει κατ' αυτόν τον τρόπο το αληθές νόημα της παρ. 16 του άρθρου 10 Ν 2251/1994 για την εν στενή εννοία συλλογική αγωγή, η νομιμοποίηση για την άσκηση της οποίας παρέχεται από το νομοθέτη αποκλειστικά και μόνον για την προστασία

του συλλογικού και όχι του ατομικού συμφέροντος των καταναλωτών. Ασφαλώς, οι νομολογιακές εξελίξεις επί του συγκεκριμένου ζητήματος αναμένονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

IV. Τα αποτελέσματα της απόφασης επί της συλλογικής αγωγής

26. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραδοχές της ΠΠΡΑΘ 334/2016 απόφασης, καθώς και το παραδεκτό των αιτημάτων της ασκηθείσας από την ένωση συλλογικής αγωγής της παρ. 16⁶², αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον: α) η αξιολόγηση των κεφαλαίων του διατακτικού ως προς τη συμβατότητά τους με τις προαναφερόμενες κρίσεις για την ειδικότερη στόχευση της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής, β) η οριοθέτηση των έννομων συνεπειών της απόφασης για τους δανειολήπτες ελβετικού φράγκου, είτε αυτοί συμμετείχαν στη συλλογική αγωγή ως μέλη της ένωσης καταναλωτών είτε όχι, γ) η αποδελτίωση των υφιστάμενων και μελλοντικών συνεπειών της απόφασης για τη διαμόρφωση των οικονομικών υποχρεώσεων των δανειοληπτών έναντι της τράπεζας, μεταξύ άλλων ως προς τις καταβολές των μηνιαίων δόσεων, τον υπολογισμό του άληκτου κεφαλαίου και τέλος δ) η αξιοποίηση του κανονιστικού πλαισίου της παρ. 21 του άρθρου 10 Ν 2251/1994 εκ μέρους του Υπουργού Ανάπτυξης, εφόσον στο απώτερο μέλλον καταστεί αμετάκλητη η απόφαση επί της συλλογικής αγωγής.

1. Το αντιφατικά κεφάλαια του διατακτικού της απόφασης

α. Προστασία ευρύτερων καταναλωτικών συμφερόντων (συλλογική προστασία)

27. Εκκινώντας από το πρώτο κεφάλαιο του διατακτικού της απόφασης προκύπτει ότι το δικαστήριο «απαγορεύει στην εναγόμενη στο μέλλον να διατυπώνει, να επικαλείται και να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές της με καταναλωτές στο πλαίσιο συμβάσεων δανείων σε ελβετικό φράγκο ή με ρήτρα ελβετικού φράγκου γενικούς όρους με το ακόλουθο περιεχόμενο ή με οποιαδήποτε διατύπωση, η οποία κατατείνει στο ίδιο αποτέλεσμα: Α. «Εφόσον το Δάνειο ή οποιοδήποτε τμήμα αυτού έχει χορηγηθεί σε συνάλλαγμα, ο/οι Οφειλέτης/ες υποχρεούνται/νται να εκπληρώσει/ουν τις εντεύθεν υποχρεώσεις του/τους προς την Τράπεζα είτε στο νόμισμα της χορήγησης είτε στο Euro με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησης του νομίσματος την ημέρα της καταβολής». Β. «Εφόσον το Δάνειο χορηγήθηκε κατά ένα μέρος σε Euro και κατά το υπόλοιπο σε συνάλλαγμα, το ποσό των κάθε μορφής εισπράξεων σε εξόφληση των από το δάνειο υποχρεώσεων, σε περίπτωση αμφιβολίας, φέρεται σε εξόφληση

61. Σύμφωνα με το δικαστήριο «δικαιούχος» δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε η ίδια η ένωση, διότι το «γενικότερο συμφέρον του καταναλωτικού κοινού» δεν είναι δικαίωμα, ούτε ο νόμος έχει αναγάγει την προστασία του γενικότερου καταναλωτικού συμφέροντος σε «δικαίωμα» ή «αξίωση» της ένωσης. Για το εν λόγω, εριζόμενο στη θεωρία, ζήτημα, βλ. ανωτ. υποσημ. 53.

62. Βλ. τις εξαιρέσεις που θέτει η παρ. 2 του άρθρου 1 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010 για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης.

των Euro και συναλλαγματικών υποχρεώσεων με την ίδια αναλογία Euro/συναλλαγματικής χορήγησης». Γ. «Σε περίπτωση καταγγελίας, σύμφωνα με το αμέσως προηγούμενο άρθρο, η Τράπεζα δικαιούται να μετατρέψει το σύνολο της απαίτησης σε ισότιμη οφειλή Euro με βάση την τιμή πώλησης που ισχύει κατά την ημέρα της καταγγελίας». Σε πιο κάτω σημείο του διατακτικού το δικαστήριο «απαγορεύει στην εναγόμενη για το μέλλον να διατυπώνει, να επικαλείται και να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές της με καταναλωτές και στο πλαίσιο συμβάσεων δανείων σε ελβετικό φράγκο ή με ρήτρα ελβετικού φράγκου ΓΟΣ, που εμπεριέχεται σε κάθε ρύθμιση οφειλής ή μείωση δόσης δανείου με το ακόλουθο περιεχόμενο «Ο Οφειλέτης με αιτία τη Σύμβαση οφείλει στην Τράπεζα ληξιπρόθεσμα ποσά ανερχόμενα σήμερα σε ποσό ... Ελβετικών φράγκων (CHF) (εφεξής «Ενήμερη Οφειλή»). Οι εδώ συμβαλλόμενοι αναγνωρίζουν και αποδέχονται τα ανωτέρω ποσά ως νόμιμα και ακριβή».

28. Τα ανωτέρω ρυθμιστικά μέτρα και δη με την απαγόρευση της συνομολόγησης ή της μελλοντικής χρήσης των προαναφερόμενων ρητρών, τείνουν πράγματι στην προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού⁶³. Επομένως, η απαγγελθείσα εκ μέρους του δικαστηρίου προς την εναγόμενη τράπεζα (μελλοντική) απαγόρευση να διατυπώνει, να επικαλείται και να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές της με καταναλωτές στο πλαίσιο συμβάσεων δανείων σε ελβετικό φράγκο ή με ρήτρα ελβετικού φράγκου γενικούς όρους με το προαναφερόμενο περιεχόμενο ή με οποιαδήποτε διατύπωση που να κατατείνει στο ίδιο αποτέλεσμα, συνάδει με τις νομοθετικές προβλέψεις και τη *ratio* της παρ. 16 του άρθρου 10 Ν 2251/1994.

Β. Προστασία ατομικών συμφερόντων (ατομική προστασία)

29. Στα επόμενα κεφάλαια του διατακτικού, το δικαστήριο: α) Υποχρεώνει την εναγόμενη τράπεζα να παραλείπει να επιδιώκει την τμηματική ή τη μερική ή την ολική εξόφληση των χορηγήσεων αυτών επί τη βάση της τρέχουσας τιμής πώλησης του χορηγηθέντος νομίσματος κατά την ημέρα της καταβολής, αλλά μόνον επί της ισοτιμίας €/CHF κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου, β) Απαγορεύει στην εναγόμενη να αποκρούει την εκ μέρους των δανειοληπτών καταβολή των τοκοχρεωλυτικών δόσεων σε CHF στο ισόποσό τους σε ευρώ βάσει της ισοτιμίας €/CHF κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου και χορήγησης σε €, γ) Απαγορεύει στην εναγόμενη την καταγγελία των συμβάσεων των δανείων, εάν οι δανειολήπτες καταβάλουν τα ποσά των τοκοχρε-

ωλυτικών δόσεων σε CHF στο ισόποσό τους σε ευρώ βάσει της ισοτιμίας €/CHF κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου και χορήγησης σε €, δ) Υποχρεώνει την εναγόμενη να ανέχεται εκ μέρους των καταναλωτών την καταβολή των τοκοχρεωλυτικών δόσεων ή την καταβολή εξόφλησης μερικώς ή εφάπαξ του δανείου σε CHF στο ισόποσό τους σε ευρώ βάσει της ισοτιμίας €/CHF κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου και χορήγησης σε €, ε) Υποχρεώνει την εναγόμενη σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης, να παραλείπει να μετατρέψει το όποιο προκύπτον χρεωστικό υπόλοιπο σε ευρώ, με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησης του ελβετικού φράγκου την ημέρα της καταγγελίας και στ) Υποχρεώνει την εναγόμενη να προβεί στον συνυπολογισμό όλων των χρεώσεων, ήτοι τόκων δόσεων αλλά και καταβολών εκ μέρους των δανειοληπτών, που έχουν γίνει κατόπιν μετατροπής του Ελβετικού Φράγκου σε Ευρώ με βάση την ισοτιμία Ευρώ-Ελβετικού Φράγκου κατά τον χρόνο εκταμίευσης του δανείου, άλλως με βάση το ποσό των ευρώ που εκταμιεύτηκε και το συμβατικό επιτόκιο.

30. Όπως ήδη προεκτέθηκε, απολύτως κρατούσα θέση στη θεωρία, την οποία ασπάζεται και η νομολογία, είναι ότι η συλλογική αγωγή της παρ. 16 περ. α' του άρθρου 10 δεν μπορεί να έχει ως αντικείμενο της ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο της ατομικής ένδικης προστασίας, άλλως «... δεν μπορεί να επιδιώκει την προστασία δικαιώματος ή συμφέροντος που προσιδιάζει σε ορισμένο ατομικό φορέα ...». Λαμβάνοντας επομένως υπόψη ότι η ασκούμενη συλλογική εν στενή εννοία αγωγή του Ν 2251/1994 δεν δύναται να κατατείνει στην ικανοποίηση ατομικού καταναλωτικού συμφέροντος, όπως τούτο αναλύθηκε διεξοδικά παραπάνω, τα προβαλλόμενα αιτήματα της ενάγουσας ένωσης που έχουν ως περιεχόμενό τους αυτή την στόχευση, θα έπρεπε να είχαν απορριφθεί από το δικαστήριο ως απαράδεκτα ελλείψει σχετικής ενεργητικής νομιμοποίησης στο πρόσωπο της ενάγουσας ένωσης⁶⁴.

2. Οι έννομες συνέπειες της απόφασης επί της συλλογικής αγωγής για τους δανειολήπτες ελβετικού φράγκου

31. Σε συνέχεια των ανωτέρω, ιδιαίτερο πρακτικό και νομικό ενδιαφέρον για τους δανειολήπτες CHF αποκτά το ζήτημα της επενέργειας των έννομων συνεπειών της απόφασης επί της ασκηθείσας συλλογικής αγωγής στις ατομικές περιπτώσεις έκαστου εξ αυτών. Ακολούθως θα εξεταστούν αρχικά οι έννομες συνέπειες της «ιδιότυπης

63. Πρβλ. και *Κουσουύλη*, ΔΕΕ 2002,1100, ο οποίος αναφέρει ότι «... το διακύβευμα της συλλογικής προστασίας δεν είναι οποιαδήποτε ατομική έννομη σχέση, αξίωση ή δικαίωμα, είναι μόνον το γενικότερο συμφέρον του καταναλωτικού κοινού ως συνόλου».

64. Βλ. *Κολοτούρο*, ΔΕΕ 2015,1201 *in fine*, ο οποίος αναφέρει επίσης «... ότι υπό την καθ' υπόθεση αποδοχή της γνώμης, ότι με την εν λόγω αγωγή ασκείται ίδιο και αυτοτελές δικαίωμα της ένωσης, αυτή (ενν. η αγωγή) θα απορριφθεί ως νόμος αβάσιμη, καθώς αντικείμενο του ασκούμενου δικαίου της ένωσης και, συνεπώς, αντικείμενο της σχετικής δίκης δεν δύναται κατά νόμο να αποτελέσει ατομικό δικαίωμα του θιγόμενου καταναλωτή».

δεσμευτικότητας» για τις ατομικές περιπτώσεις των δανειοληπτών, για να διερευνηθεί στη συνέχεια η αξιοποίηση της (αμετάκλητης) απόφασης από τον Υπουργό Ανάπτυξης στο πλαίσιο της εξουσιοδοτικής διάταξης της παρ. 21 του άρθρου 10 Ν 2251/1994.

α. Ιδιότυπη δεσμευτικότητα και όχι δεδικασμένο - Το «μαχητό» τεκμήριο της καταχρηστικότητας του ΓΟΣ στην ατομική δίκη

32. Σύμφωνα με την παρ. 20 εδ. γ' του Ν 2251/1994 «οι έννομες συνέπειες που προκύπτουν από την απόφαση αυτή ισχύουν έναντι πάντων, και αν δεν ήταν διάδικοι». Η νομοθετική διατύπωση για τις έννομες συνέπειες των αποφάσεων που εκδίδονται επί συλλογικής αγωγής και εκδικάζονται στο πλαίσιο της εκούσιας δικαιοδοσίας (περ. α' και β' της παρ. 16 Ν 2251/1994), δημιούργησε δυσχέρειες ως προς την ακριβή φύση και την υποκειμενική εμβέλεια της απόφασης που δέχεται ή απορρίπτει συλλογική αγωγή⁶⁵. Την επίλυση των υπόψη ερμηνευτικών δυσχερειών δεν έλυσε ούτε η νομολογία του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία «από την απόφαση που εκδίδεται σε μια τέτοια δίκη που δέχεται τη συλλογική αγωγή παράγεται μια ιδιότυπη δεσμευτικότητα που ισχύει έναντι πάντων»⁶⁶.

33. Με την ένταξη της συλλογικής αγωγής της παρ. 16 στην ύλη της εκούσιας δικαιοδοσίας, η εκδοθείσα επ' αυτής απόφαση δεν παράγει, κατά την κρατούσα τουλάχιστον άποψη, την ενέργεια του ουσιαστικού δεδικασμένου⁶⁷, δεδομένου ότι στο πλαίσιο της συγκεκριμένης

διαδικασίας το δικαστήριο δεν κρίνει επί δικαιώματος ή έννομης σχέσης του ουσιαστικού δικαίου⁶⁸. Εφόσον επομένως και η εν στενή εννοία συλλογική αγωγή της παρ. 16 (εδ. α') δεν κατατείνει στη διάγνωση αμφισβητούμενου δικαιώματος της ενάγουσας ένωσης, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για «δικαίωμα που κρίθηκε» και για δεδικασμένο κατά την έννοια των άρθρων 322, 324 και 331 ΚΠολΔ. Με την απόφαση επί της συλλογικής αγωγής, όπως άλλωστε και σε κάθε απόφαση της γνήσιας εκούσιας δικαιοδοσίας, αφενός μεν εμποδίζεται η εκ νέου άσκηση αγωγής για το ίδιο αντικείμενο από την ίδια ένωση κατά του ίδιου προμηθευτή (ΚΠολΔ 758, 778), αφετέρου δε καταλαμβάνεται τόσο η δικαστική βεβαίωση της αντικαταναλωτικής συμπεριφοράς του εναγόμενου προμηθευτή, όσο και η γενόμενη διάπλαση του διαταχθέντος ρυθμιστικού-διαπλαστικού μέτρου σε βάρος του συγκεκριμένου προμηθευτή⁶⁹.

34. Η επέκταση των αποτελεσμάτων της «ιδιότυπης δεσμευτικότητας» της απόφασης επί συλλογικής αγωγής σε ατομικές αγωγές καταναλωτών αποτελεί ζήτημα βαρύνουσας σημασίας, καθώς η επενέργεια της απόφασης επί συλλογικής αγωγής στο κύρος της ατομικής δανειακής σύμβασης, στην οποία είναι ενσωματωμένος ο αντίστοιχος όρος, όπως εν προκειμένω η ρήτρα συναλλαγματικής ισοτιμίας EUR/CHF, ενδέχεται να ανακύψει ως κύριο ή προδικαστικό ζήτημα στο πλαίσιο ατομικής δίκης μεμονωμένου καταναλωτή, μετά την έκδοση της απόφασης επί της συλλογικής αγωγής. Η ιδιότυπη δεσμευτικότητα που αναπτύσσει η απόφαση της εν στενή εννοία συλλογικής αγωγής, με την οποία κρίθηκε ως καταχρηστικός ορισμένος ΓΟΣ, αναδεικνύεται κατ' ορθότερη άποψη⁷⁰ ως ένα αυξημένης σημασίας «νομολογιακό προηγούμενο»⁷¹, σε σχέση με τον αντικειμενικό έλεγχο της νομιμότητας των όρων, δίνοντας το δικαίωμα σε κάθε μεμονωμένο καταναλωτή να επικαλείται την εν λόγω διαπίστωση ως βέβαιη και το ρυθμιστικό-διαπλαστικό μέτρο που διατάχθηκε από το δικαστήριο της συλλογικής αγωγής ως ισχύον και στη δική του ατομική δίκη⁷².

35. Δεν πρέπει βέβαια να παροράται ότι στο πλαίσιο εκδίκασης της ατομικής διαφοράς το δικαστήριο δεν δεσμεύεται να δεχθεί την ακυρότητα του ΓΟΣ, όπως τούτο θα συνέβαινε στην περίπτωση κατά την οποία η απόφαση θα ανέπτυσσε τη δύναμη του ουσιαστικού δε-

65. Τούτο καταγράφεται ήδη στη θεωρία που ακολούθησε την ψήφιση του Ν 2251/1994, βλ. *Ποδημάτα*, Αρμ 1997, 154, η οποία κάνει λόγο για διάταξη «εντελώς αδιευκρίνιστη και ασαφή», αλλά και τη σχετική απορία της *Αλεξανδρίδου*, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή: ελληνικό και κοινοτικό, τ. II, 1996, 207.

66. Βλ. ενδεικτικά: ΑΠ 1219/2001 Nomos· ΑΠ 1030/2001 ΝοΒ 2002, 349· ΑΠ 1401/1999 ΕΛΛΔνη 2000, 63· Εφαθ 744/2001 ΔΕΕ 2001, 1144· Εφαθ 7950/1999 ΔΕΕ 2000, 1121· Εφαθ 3285/1998 ΕΛΛΔνη 1998, 1335· ΠΠρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, 422, με σημ. *Ασίκη*, 439 επ. και *Περάκη*, 450 επ.· Εφαθ 147/2004 ΝοΒ 2005, 289· ΠΠρΑθ 711/2007 Nomos.

67. *Μαθίας*, Η νομική φύση και τα αποτελέσματα της συλλογικής αγωγής, σε: *Μελετήματα ιδιωτικού δικαίου*, 1997, 239, 246 επ.· *Κουσουλής*, ΔΕΕ 2002, 1101· *Δέλλιος*, Η νέα μορφή συλλογικής αγωγής του άρθρου 10 παρ. 16 περ. δ' Ν 2251/1994 (άρθρο 13 Ν 3597/2007) στο παράδειγμα των καταχρηστικών όρων των καταναλωτικών συμβάσεων, Αρμ 2008, 1007· *Μπώλος*, σε: *Δούβλης/Μπώλος* (2008), 1590· *Καράκωστας*, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή, 2016³, 450· *Σταθόπουλος*, Καταχρηστικές ρήτρες στις καταναλωτικές συμβάσεις - Ισχύς της απόφασης επί συλλογικής αγωγής, ΧρΠΔ 2010, 503. *Contra* *Απαλαγάκη*, σε: *Αλεξανδρίδου* (2015²), 687· *Μεντής*, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000, 183· *Ποδημάτα*, Ζητήματα από τη ρύθμιση της συλλογικής αγωγής κατά το Ν 2251/1994, Αρμ 1997, 153.

68. Πρβλ. *Κολοτούρο*, ΔΕΕ 2015, 1196, με σχετικές παραπομπές στην κρατούσα γνώμη.

69. *Κολοτούρος*, ΔΕΕ 2015, 1196, με περαιτέρω βιβλιογραφικές παραπομπές.

70. Για τις αποκλίνουσες απόψεις στην επιστημονική θεωρία επί του ζητήματος, βλ. *Κολοτούρο*, ΔΕΕ 2015, 1196 επ., με περαιτέρω βιβλιογραφικές παραπομπές στις εκατέρωθεν θέσεις των μερών.

71. Πρβλ. *Basedow*, AcP 1982, 335 (351). Βλ. επίσης, *Δέλλιος* (2013²), 52: «πόρισμα με αυξημένη καθοδηγητική σημασία».

72. *Μαθίας* (1997), 248.

δικασμένου⁷³. Ενόψει διαφορετικών εδώ δικαιοδοτικών κριτηρίων στην ατομική και συλλογική αγωγή, ο εφαρμοστής του δικαίου δύναται να αποκλίνει στην ατομική δίκη, εφόσον στη συγκεκριμένη περίπτωση συντρέχουν ειδικές συνθήκες που αίρουν την καταχρηστικότητα του επίμαχου όρου και δεν προξενούν βλάβη σε βάρος του συγκεκριμένου καταναλωτή. Υφίσταται συνεπώς με την αναγνώριση της καταχρηστικότητας των ΓΟΣ στην απόφαση της συλλογικής αγωγής ένα «μαχητό αλλά δύσκολα αναστρέψιμο τεκμήριο» σχετικά με την καταχρηστικότητα των ήδη κριθέντων συμβατικών όρων, χωρίς όμως τούτο να προδικάζει κατ' απόλυτο τρόπο την έκβαση της ατομικής δίκη⁷⁴. Το ίδιο ισχύει και στην αντίστροφη περίπτωση, δηλαδή εκεί όπου ο προσβαλλόμενος ως καταχρηστικός ΓΟΣ κρίθηκε εντέλει νόμιμος, καθώς η απορριπτική απόφαση συνιστά και πάλι ένα αυξημένης σημασίας «νομολογιακό προηγούμενο» που δύσκολα θα μπορούσε να ανατραπεί στο πλαίσιο ατομικής δίκης.

36. Υπό το πρίσμα αυτό, στις ατομικές δίκες των δανειοληπτών ελβετικού φράγκου, οι οποίες θα ακολουθήσουν μετά την έκδοση της απόφασης επί της συλλογικής αγωγής, το νομολογιακό πόρισμα της καταχρηστικότητας του ΓΟΣ της συναλλαγματικής ισοτιμίας EUR/CHF θα προβληθεί ως «μαχητό αλλά δύσκολα αναστρέψιμο τεκμήριο» σχετικά με την καταχρηστικότητα του εν λόγω όρου. Τούτο ισχύει και για όσους άλλους όρους κριθούν καταχρηστικοί στο πλαίσιο της ως άνω διαδικασίας.

Β. Χρόνος επέλευσης των συνεπειών

37. Εφόσον η εκδοθείσα απόφαση επί συλλογικής αγωγής δεν παράγει δεδικασμένο κατά την έννοια των άρθρων 322, 324 και 331 ΚΠολΔ, ένα κρίσιμο ζήτημα που αφορά στο σύνολο των δανειοληπτών, τόσο αυτών που συμμετείχαν ως μέλη της ενάγουσας ένωσης καταναλωτών στην προαναφερόμενη αγωγή, όσο και εκείνων που δεν συμμετείχαν σε αυτήν, είναι η διαμόρφωση των τωρινών και μελλοντικών οικονομικών υποχρεώσεών τους έναντι της τράπεζας. Δηλαδή αν και από πότε οι καταβολές των μηνιαίων δόσεων, ο υπολογισμός του άληκτου κεφαλαίου κ.λπ., επηρεάζονται, μεταβάλλονται ή τροποποιούνται, από τα νομολογιακά πορίσματα της ΠΠΡΑΘ 334/2016. Ως προς το χρονικό σημείο της επέλευσης των έννομων συνεπειών της απόφασης επί συλλογικής αγωγής, πρέπει να επισημανθούν τα εξής. Η διάταξη του εδ. β' της παρ. 20 του άρθρου 10 Ν 2251/1994, σύμφωνα με την οποία «το δικαστήριο μπορεί να διατάξει την προσωρινή εκτέλεση της απόφασης», εισάγει αποκλίνουσα ρύθμιση σε σχέση με εκείνη του άρθρου 763 παρ. 1 ΚΠολΔ, η οποία μάλιστα καταλαμβάνει το σύνολο των εννόμων συνεπειών της δικαστικής απόφασης που

κάνει δεκτή μια συλλογική αγωγή και ως *lex specialis* κατασχίζει της τελευταίας⁷⁵.

38. Επομένως, απόφαση που κάνει δεκτή συλλογική αγωγή διαπιστώνοντας την αντίθεση των ΓΟΣ προς τις διατάξεις του Ν 2251/1994, υποχρεώνοντας τον προμηθευτή να παραλείψει τη χρήση τους, καθίσταται δεσμευτική και αναπτύσσει εκτελεστικότητα από την τελεσιδικία της⁷⁶. Τα ανωτέρω ισχύουν και για την απόφαση του ΠΠΡΑΘ 334/2016, η οποία καθίσταται δεσμευτική και αναπτύσσει εκτελεστικότητα από την τελεσιδικία της. Πάντως, το σχετικό αίτημα της ενάγουσας ένωσης για την κήρυξη της απόφασης ως προσωρινά εκτελεστής απερρίφθη ως ουσιαστικά αβάσιμο από το δικαστήριο, το οποίο έκρινε ότι δεν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι, ούτε η καθυστέρηση θα προκαλέσει σημαντική ζημία στους διαδίκους που νίκησαν (άρθρο 908 παρ. 1 ΚΠολΔ). Τούτο σημαίνει επομένως ότι οι υποχρεώσεις των δανειοληπτών έναντι του πιστωτικού ιδρύματος ως προς την τήρηση των συμφωνηθέντων υποχρεώσεων που απορρέουν από τη δανειακή σύμβαση εκάστου εξ αυτών (καταβολές δόσεων κ.λπ.), ουδώς μεταβάλλονται.

39. Θα πρέπει συναφώς να επισημανθεί, ότι εφόσον στις επόμενες δικαιοδοτικές βαθμίδες επιβεβαιωθεί η ως άνω νομολογιακή κρίση της ΠΠΡΑΘ 334/2016 περί καταχρηστικότητας του όρου της συναλλαγματικής ισοτιμίας, η διατάσσουσα την παράλειψη της χρήσης του συγκεκριμένου όρου απόφαση δεσμεύει αποκλειστικά και μόνο την εναγόμενη τράπεζα, που οφείλει να εφαρμόσει το διατακτικό της απόφασης, στην οποία υπήρξε διάδικος μόνον έναντι των δικών της πελατών. Δηλαδή σε αυτήν απαγορεύεται «[...] για το μέλλον να διατυπώνει, να επικαλείται και να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές της με καταναλωτές και στο πλαίσιο συμβάσεων δανείων σε ελβετικό φράγκο» την καταχρηστική ρήτρα της συναλ-

75. Τσικρικάς, Χρόνος επελεύσεως των εννόμων συνεπειών μιας δικαστικής αποφάσεως, η οποία κάνει δεκτή συλλογική αγωγή, ΔΕΕ 2008,530. Και σε άλλες υποθέσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας εισάγεται εξαίρεση από τη ρύθμιση του άρθρου 763 παρ. 1 ΚΠολΔ, όταν ο νομοθέτης εκτιμά ότι η επέλευση των εννόμων συνεπειών της αποφάσεως πρέπει να εξαρτηθεί από τα εχέγγυα ορθότητας που διασφαλίζει μία τελεσιδικία, ή ακόμη περισσότερο μία αμετάκλητη δικαιοδοτική κρίση. Έτσι, κατά το άρθρο 824 παρ. 1 ΚΠολΔ η προθεσμία και η άσκηση εφέσεως αναστέλλουν τις έννομες συνέπειες της αποφάσεως που διατάσσει την χορήγηση κληρονομητηρίου. Το ίδιο ισχύει κατά τη διάταξη του άρθρου 1560 ΑΚ και για την απόφαση που κάνει δεκτή αίτηση υιοθεσίας, ενώ κατά τις διατάξεις των άρθρων 1438 και 1441 ΑΚ η λύση του γάμου με συναινετικό διαζύγιο προϋποθέτει το αμετάκλητο της σχετικής αποφάσεως.

76. Ζήτημα αναδρομικής επέλευσης των εννόμων συνεπειών της, σε περίπτωση απόρριψης της ασκηθείσας έφεσης, δεν τίθεται, αφού δεν πρόκειται περί αναστολής επελεύσεώς τους με απόφαση του δικαστηρίου κατ' άρθρο 763 παρ. 2 και 3, αλλά περί μεταθέσεως *ex lege* του χρόνου επελεύσεώς τους, βλ. Τσικρικάς, ΔΕΕ 2008,532.

73. Πρβλ. Κουσουλή, ΔΕΕ 2002,1103.

74. Βλ. και Δέλλιο (2013²), 80.

λαγματικής ισοτιμίας⁷⁷. Το ανωτέρω συμπέρασμα δημιουργεί για τους υπόλοιπους δανειολήπτες ελβετικού φράγκου, εκείνους δηλαδή που δεν υπήρξαν πελάτες της τράπεζας στην εδώ εξεταζόμενη συλλογική αγωγή, το εύλογο ερώτημα ως προς τη δική τους έννομη θέση έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων, με τα οποία είχαν συνομολογήσει δάνεια σε ελβετικό φράγκο και στις συμβάσεις των οποίων δεν περιλαμβάνεται ταυτόσημος ή παρεμφερής ΓΟΣ με εκείνον που κρίθηκε καταχρηστικός κατά τα ανωτέρω. Γι' αυτούς μπορεί να ακολουθηθεί από την ένωση καταναλωτών η ίδια «πεπατημένη», να ασκηθεί δηλαδή η εν στενή εννοία συλλογική αγωγή έναντι όσων πιστωτικών ιδρυμάτων χορήγησαν δάνεια σε ελβετικό φράγκο στο παρελθόν.

40. Πρέπει βέβαια να επισημανθεί και πάλι ότι η άσκηση συλλογικής αγωγής τόσο για τους πελάτες της εδώ εναγόμενης τράπεζας, όσο και για τους πελάτες των υπόλοιπων τραπεζών κατά των οποίων ενδέχεται να ασκηθούν τέτοιου είδους αγωγές, δεν διασφαλίζει την ικανοποίηση ατομικών αξιώσεων και αιτημάτων, όπως για παράδειγμα αυτά που σχετίζονται με τον εξατομικευμένο υπολογισμό των δόσεων αποπληρωμής/του κεφαλαίου του δανείου, τωρινού (άληκτου) και παρελθόντος⁷⁸. Παρόμοιες, είναι και οι συνέπειες που απορρέουν από τη δυνατότητα αξιοποίησης της παρ. 21 του άρθρου 10 Ν 2251/1994 εκ μέρους του Υπουργού Ανάπτυξης, εφόσον στο απώτερο μέλλον καταστεί αμετάκλητη η απόφαση επί της συλλογικής αγωγής.

γ. Κανονιστικές αρμοδιότητες του Υπουργού Ανάπτυξης

41. Με την τελευταία τροποποίηση του Ν 2251/1994⁷⁹, ο Έλληνας νομοθέτης ανταποκρίθηκε σε ένα πάγιο και μάλλον αυτονόητο αίτημα των καταναλωτικών ενώσεων για συμμόρφωση των προμηθευτών (τραπεζών) με τις εκδοθείσες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις επί ατομικών, κυρίως όμως επί συλλογικών, αγωγών. Τούτο διότι η χρήση ενός καταχρηστικού τραπεζικού ή ασφαλιστικού ΓΟΣ στις καθημερινές συναλλαγές αφορά σε έναν σημαντικό αριθμό καταναλωτών-πελατών και θίγει ευρύτερα καταναλωτικά συμφέροντα, συνάμα δε και την

εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, βασικός παράγοντας της οποίας είναι φυσικά ο καταναλωτής. Έτσι, η αναληφθείσα νομοθετική πρωτοβουλία κατά την τελευταία αναθεώρηση του Ν 2251/1994 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα του υφιστάμενου δραστικού ελλείμματος προστασίας των καταναλωτικών συμφερόντων, που απορρέει αφενός μεν από την «ιδιότυπη δεσμευτικότητα» της συλλογικής αγωγής, αφετέρου δε από τη σχετική «απροθυμία» των προμηθευτών (εν προκειμένω τραπεζών) να συμμορφωθούν και σε δικές τους παρόμοιες περιπτώσεις καταχρηστικών όρων, με τις αμετάκλητα κρινόμενες περιπτώσεις ατομικών και συλλογικών αγωγών⁸⁰.

42. Σύμφωνα με την παρ. 21 του άρθρου 10 Ν 2251/1994, το οποίο αποτελεί νομοθετική παραδοχή της μη επέκτασης του δεδικασμένου και της εκτελεστότητας μιας απόφασης επί συλλογικής αγωγής υπέρ και κατά προσώπων που δεν υπήρξαν διάδικοι στη συγκεκριμένη δίκη⁸¹, ο εκάστοτε Υπουργός Ανάπτυξης «... μπορεί με απόφαση του, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις προσαρμογής της συναλλακτικής συμπεριφοράς των προμηθευτών στο δεδικασμένο αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων επί αγωγών καταναλωτή ή ενώσεων καταναλωτών, εφόσον οι συνέπειες του δεδικασμένου έχουν ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών»⁸².

43. Η Ολομέλεια του ΣτΕ⁸³ εξειδικεύοντας τα ανωτέρω έχει αποφανθεί ότι ο Υπουργός Ανάπτυξης δύναται με κανονιστική πράξη να καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις προσαρμογής της συναλλακτικής συμπεριφοράς των προμηθευτών στο δεδικασμένο ή τη δεσμευτικότητα των πιο πάνω αποφάσεων, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι εξής τρεις προϋποθέσεις: α) ύπαρξη αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, β) έναρξη της δίκης με αγωγή καταναλωτή ή ένωσης καταναλωτών εκδικαζόμενη με οποιαδήποτε διαδικασία⁸⁴, γ) οι συνέ-

77. Αναλυτικά για την εν λόγω προβληματική, βλ. Δέλλιο (2013²), 81.

78. Τα εν λόγω ποσά υπολογιστήκαν με βάση την παράνομη χρήση της ρήτρας της συναλλαγματικής ισοτιμίας και όχι της συναλλαγματικής ισοτιμίας εκταμίευσης, την οποία δέχθηκε το δικαστήριο ως βάση υπολογισμού. Επομένως, προκύπτει εκ της διαφοράς των δύο ισοτιμιών μια χρηματική διαφορά που οδηγεί αναπόφευκτα σε υπολογισμό αυτής (της διαφοράς) για κάθε δάνειο χωριστά.

79. Βλ. τον Ν 3587/2007 «Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν 2251/1994 «Προστασία των καταναλωτών», όπως ισχύει - Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2005/29 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 149), ΦΕΚ Α' 152/10.7.2007. Βλ. σχετικά, Γεράκη, Σημ. στον Ν 3587/2007 ΧρΔ 2007,861.

80. Βλ. βέβαια και τη δυνατότητα επιβολής διοικητικών κυρώσεων βάσει του άρθρου 13α παρ. 2 Ν 2251/1994 για παραβιάσεις του εν λόγω νόμου από την πλευρά των προμηθευτών.

81. Πρβλ. σχετικά Δέλλιο (2013²), 81· *Ευθυμίου*, Παρατηρήσεις σε ΣτΕ Ολ 1210/2010 ΧρΔ 2010,552.

82. Η ανωτέρω διάταξη φαίνεται να αποτελεί ευρωπαϊκή πρωτοτυπία, αν και στην Πολωνία υφίσταται ένα είδος μητρώνου, το οποίο περιλαμβάνει τους ΓΟΣ που έχουν κριθεί καταχρηστικοί από τα δικαστήρια και η εγγραφή τους εκεί γίνεται κατόπιν σχετικής διαταγής του δικαστηρίου. Βλ. σχετικά τη συγκριτική μελέτη των *Micklitz/Rott/Docekal/Kolba*, Verbraucherschutz durch Unterlassungsklagen, 2007, passim.

83. ΣτΕ Ολ 1210/2010 ΕλλΔνη 2010,1149 = ΧρΔ 2010,545 = ΑρΧΝ 2010,462.

84. Ορθώς διατυπώνεται από τον Δέλλιο (2013²), 85, ο προβληματισμός σχετικά με το περιοριστικό γράμμα της διάταξης ως προς ατομικές δίκες που προκαλούνται κατόπιν επιθετικής ενέργειας του προμηθευτή κατά του καταναλωτή (αγωγή,

πειες του δεδικασμένου ή της ιδιότυπης δεσμευτικότητας, σε περίπτωση συλλογικών αγωγών εκδικαζομένων κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (βλ. ΑΠ 1219/2001), να έχουν ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών⁸⁵. Η Ολομέλεια του ΣτΕ δέχεται στην ίδια απόφαση ότι η παραπάνω εξουσιοδοτική διάταξη παρέχει στον Υπουργό Ανάπτυξης μόνο την αρμοδιότητα να διαπιστώσει την ύπαρξη αμετάκλητης δικαστικής απόφασης και στη συνέχεια, εφόσον συντρέχουν και οι λοιπές νόμιμες προϋποθέσεις, να καταστήσει περιεχόμενο της κανονιστικής ρύθμισης τις κρίσεις της απόφασης αυτής, από τις οποίες παράγεται δεδικασμένο ή η κατά τα ανωτέρω «ιδιότυπη δεσμευτικότητα». Ο Υπουργός δεν έχει πάντως την αρμοδιότητα να εκφέρει ίδια κρίση σχετικά με τη δικαστική αυτή απόφαση, ιδίως όσον αφορά στην ερμηνεία των εφαρμοστέων διατάξεων ή στην υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών σε αυτές⁸⁶.

44. Η ως άνω κανονιστική αρμοδιότητα του Υπουργού θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κάλλιστα και στην περι-

διαταγή πληρωμής), δεδομένου ότι αυτές δεν καταλαμβάνονται, τουλάχιστον *de lege lata*, από την εν λόγω ρύθμιση.

85. Βλ. ήδη για το ζήτημα αυτό Μπώλος, σε: Δούβλης/Μπώλος (2008), 1595: «Παρά την αναφορά της διάταξης [του άρθρου 10 παρ. 21] μόνο στο δεδικασμένο αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων είναι προφανές ότι στη σχετική ρύθμιση εντάσσεται και η «ιδιότυπη δεσμευτικότητα» των αποφάσεων επί συλλογικής αγωγής που εκδίδονται στα πλαίσια της εκούσιας δικαιοδοσίας».

86. Βλ. και την διατυπωθείσα στην ίδια απόφαση της ΣτΕ Ολ μειοψηφία έξι Συμβούλων επί του συγκεκριμένου ζητήματος, οι οποίοι διατύπωσαν τη γνώμη ότι ο Υπουργός Ανάπτυξης εκφέρει ίδια κρίση σχετικά με την ανωτέρω δικαστική απόφαση, την κρίση της οποίας υιοθετεί και καθιστά περιεχόμενο της κανονιστικής ρύθμισης.

πτωση των δανείων σε ελβετικό φράγκο, εφόσον η απόφαση του ΠΠΡΑΘ 334/2016 επί της συλλογικής αγωγής καταστεί αμετάκλητη, δεδομένου ότι και οι λοιπές προϋποθέσεις εφαρμογής της ρύθμισης καταφάσκονται. Συγκεκριμένα, η έναρξη της δίκης έχει γίνει με πρωτοβουλία της ένωσης καταναλωτών «ΙΝΚΑ/ΓΟΚΕ», ενώ οι συνέπειες της εδώ υφιστάμενης «ιδιότυπης δεσμευτικότητας» προφανώς και έχουν ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών, ενόψει δε και του μεγάλου αριθμού δανειοληπτών ελβετικού φράγκου⁸⁷. Η προαναφερθείσα όμως δυνατότητα του Υπουργού Ανάπτυξης προϋποθέτει, όπως ήδη τονίστηκε, το αμετάκλητο της παρούσας δικαστικής απόφασης επί της συλλογικής αγωγής. Τούτο είναι αναπόδραστα συνδεδεμένο με τους αργούς χρόνους απονομής της δικαιοσύνης και καθιστά προφανώς αναγκαία την παρέλευση δυσανάλογα μεγάλου χρονικού διαστήματος μέχρι την τελική της υλοποίηση, με ότι τούτο σημαίνει βέβαια για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και την περαιτέρω επιβάρυνση μεγάλου μέρους δανειοληπτών. Και εδώ, όπως και στην *ex nunc* απαγόρευση του ΓΟΣ της συναλλαγματικής ισοτιμίας στο πλαίσιο της συλλογικής ένδικης προστασίας, οι συνέπειες της εκδοθείσας Υπουργικής Απόφασης δεν καταλαμβάνουν το παρελθόν, αλλά το μέλλον, καθιστώντας επομένως αναπόφευκτη την προσφυγή του δανειολήπτη σε ατομικά μέσα προστασίας (ατομική αγωγή) για τα προαναφερόμενα εξατομικευμένα αιτήματά του.

87. Βλ. και την διατυπωθείσα στην ίδια απόφαση της ΣτΕ Ολ μειοψηφία έξι Συμβούλων επί του συγκεκριμένου ζητήματος, οι οποίοι διατύπωσαν τη γνώμη ότι ο Υπουργός Ανάπτυξης εκφέρει ίδια κρίση σχετικά με την ανωτέρω δικαστική απόφαση, την κρίση της οποίας υιοθετεί και καθιστά περιεχόμενο της κανονιστικής ρύθμισης.

NΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

ΑΘΗΝΑ Μαυρομικάλη 23, Τηλ.: 210 3678800 (30 γραμμές), ΑΘΗΝΑ Μαυρομικάλη 2, Τηλ.: 210 3607521,
ΠΕΙΡΑΙΑΣ Φίλωνος 107-109, Τηλ.: 80 111 70 111, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ Φράγκων 1, Τηλ.: 2310 532134,
ΠΑΤΡΑ Κανάρη 28-30, Τηλ.: 2610 361600

www.nb.org • e-mail: info@nb.org